1

Lietuvos nacionalinė M.Mažvydo biblioteka

Europos LIETUVIS

Nr. 3. (433) 19. I. 1956. LONDONAS, 1956 m. sausio mėn. 19 d. VII metai

NEI ŠIS, NEI TAS

Pereitame „Europos Lietuvio“ numeryje tilpo žinia, perspausdinta iš londoniškio lenkiško dienraščio „Dziennik Polski“, apie lietuvių politinių sluogsnių iniciatyvą, pradėti pasitarimus su lenkais dėl Lietuvos ir Lenkijos ateities santykių po abiejų kraštų išlaisvinimo. Esą tiems pasitarimams su lenkais New Yorke esanti sudaryta komisija iš V. Sidzikausko, J. Kaminsko ir A. Trimako, o Londone P. Karvelis lenkams įteikęs pasiūlymus. Jei bus pasiektas susitarimas, jis būsiąs iškilmingai pasirašytas. Šią lietuvių iniciatyvą lenkai džiaugsmingai priėmę. Lietuvių politiniai sluogsniai prezentuojami, kaip augščiausia lietuvių valdžia emigracijoje.

Viso šio reikalo, deja, negalima praleisti be komentarų. Visų pirma yra daugiau negu keista, kad apie P. Karvelio menamai padarytus lenkams pasiūlymus Londono lietuviai sužinojo tiktai iš lenkų laikraščio. Girdėtis, kad apie tai neturi jokių žinių ir Lietuvos Pasiuntinybė. Tuo tarpu Londone veikia Centro ir Rytų Europos Kraštų laisvųjų atstovų komitetas, kuriame dalyvauja tie patys lenkai, pas kuriuos lankėsi P. Karvelis ir lietuviai, DBLS CV pirmininkas ir du nariai. Jie taip pat apie minėtą lietuvių iniciatyvą tartis su lenkais sužinojo tik iš lenkų dienraščio. Jau vien tai yra bloga. Toliau, New Yorke naują VLIKo vadovybę išrinkus, buvo kalbėta, kad pirmiausiai bus siekta susiderinti su Lietuvos Diplomatine Tarnyba. Ir čia pat nepasitarus su jos atsakingais atstovais, daromi konkretūs žygiai kalbėtis su lenkais. Tas irgi yra labai blogai.

Kiti du nemažiau blogi dalykai yra tie, kad, jei tikėti lenkų šaltiniams, siūlomasi kalbėtis ir tartis su lenkais ne dėl dabarties bendradarbiavimo, nors atrodytų, kad ypatingai ką sutarti čia nereikia, nes visose tarptautinėse organizaciojse lietuvių bendradarbiavimas su kitų tautų atstovais, jų tarpe ir su lenkais, vyksta darniai, bet dėl Lietuvos ir Lenkijos ateities glaudesnių santykių po abiejų kraštų išlaisvinimo. Bet juk savo ateities santykius su visais kaimynais tegalės spręsti tiktai išsilaisvinusios Lietuvos vyriausybė, ne emigraciniai politiniai sluogsniai. Nėra daroma pasitarimų ir iškilmingai nepasirašoma susitarimų dėl ateities glaudesnių santykių su laitvių ir estų politinių sluogsnių atstovais, bet tiesiog labai glaudžiai bendradarbiaujama, tai kam dabar prireikėjo kokio ypatingo susitarimo su lenkais?

Antras dalykas yra štai koks: visai neseniai Manchesteryje lenkai iškilmingai deklaravę, kad jie niekad neatsižadėsią Vilniaus. Ar po tokio paskelbimo derėjo lietuviams pastatyti save į tokią padėtį, kuri leido lenkams paskelbti, kad po šio lenkų pareiškimo Vilniaus reikalu, patys lietuviai ėmėsi iniciatyvos tartis su lenkais? Ar po tokio lenkų pareiškimo galima tikėtis lietuvių ir lenkų susitarimo? Vargiai. Nebuvo jo pasiekta 1943, 1944 ir vėlesniais pokario metais, negalima jo tikėtis ir šiandien. O jei kas būtų pasiekta, tai lenkams neatšaukus ano manchesterinio viešai padaryto skelbimo, bet kurį susitarimą su lenkais tebus galima aiškinti kaip lietuvių sutikimą Vilniaus reikalą laikyti klaustuko ženkle. Bet ir susitarimas nieko negalės reikšti, nes po to, kas įvyko Manchesteryje, niekas negalės duoti bet kurią agrantiją nuo Želigovskijados pakartojimo. O jei jau buvo norėta pazonduoti lenkus, tai tą reikėjo padaryti labai atsargiai ir kitokiu būdu, negu buvo padaryta. Taip kaip dabar išėjo, atrodo, kad lietuvių buvo neatsargiai pasigauta ant lenkų meškerės ir tą jie dabar išnaudoja statydami lietuvius į nekokią ar net gerokai nepatogią padėtį. Lietuviams taip pat nėra žinoma, kad tikrai tokia komisija New Yorke specialiai tartis su lenkais būtų buvusi sudaryta. Yra komisija, bet kitiems reikalams.

Vienas dalykas yra aiškus. Šitaip tvarkyti lietuvių politinius santykius su kitų tautų politiniais sluogsniais negalima, nes rezultatas tėra lietuvių kompromitavimasis.

S. Ž.

Spaudos Balius

Kviečiame dalyvauti tradiciniame Spaudos Baliuje, sausio mėn. 28 d., šeštadienį, Liet. Namuose, 1, Ladbroke Gdns. W.11.

Pradžia 7 val. vakaro. Pabaiga — 12 val. Staliukai, kurių skaičius ribotas, iš anksto užsakomi, paskambinus Telef. PAR 2470 arba LAD 1186.

Atėnai. Graikijos vyriausybės sudėtis padidinta penkiais nariais, nepriklausančiais jokioms partijoms. Padidinta vyriausybė turinti parengti naujus rinkimus, kurie įvyks po trijų savaičių. Graikijos karalius Povilas paleido parlamentą 10 mėnesių.

Paverg. Tautų atstovai pas Dulles

Sausio 9 PJT Benrųjų Reikalų Komitetas buvo priimtas Jungtinių Valstybių Užsienių Reikalų Ministerio John Foster Dulles ir konferavo su juo 45 minutes. PJT Seimo pirmininkas dr. V. Masens ta proga padėkojo jam, o taip pat ir JAV Prezidentui, už jų tvirtą nusistatymą dėl pavergtųjų kraštų išlaisvinimo. Pasikalbėjimas vyko nuoširdžioje atmosferoje ir PJT Bendrųjų Reikalų Komiteto nariai turėjo progos atvirai išdėstyti savo nuomones dėl pavergtųjų kraštų laisvinimo politikos. Be to, buvo paliesta apgauli sovietų akcija dėl tremtinių grąžinimo, Rytų-Vakarų prekybinių ir kultūrinių santykių klausimas, tautinio komunizmo (titizmas) klausimas ir kt.

Po pasikalbėjimo su Dulles, PJT atstovai Valstybės Departamento diplomatų priėmimo salėje susitiko su spaudos atstovais ir atsakė į įvairius jų klausimus. Ta proga Valstybės Departamento Spaudos Skyriaus šefas Mr. Lincoln White pateikė spaudai Valstybės D-to komunikatą dėl PJT atstovų apsilankymo. Komunikate skaitome:

Šiandien, sausio 9 d. 3 val. popiet, Valstybės Sekretorius priėmė PJT Bendrųjų Reikalų Komitetą pasikeisti nuomonėmis dėl padėties Rytų Europoje. Valstybės Sekretorius priminė ta proga Baltųjų Rūmų 1955.XII.30. pareiškimą, kad pavergtųjų tautų taikus išlaisvinimas yra ir pasiliks, kol bus pasiektas, JAV užsienio politikos didysis tikslas. Jis pabrėžė, kad JAV nedarys su Sovietų Sąjunga kompromisų, kurie reikštų bendrininkavimą pavergimui.

Tą PJT atstovų vizitą Laisvosios Europos Radijas ir Amerikos Balsas tuoj paskelbė pavergtųjų kraštų ir įvairiomis laisvojo pasaulio kalbomis. Dėl to vizito ir spaudos konferencijos pasisakė visa eilė Amerikos radijo stočių ir Amerikos bei kitų laisvųjų kraštų spauda. Žinomasis „New York Times“ dienraštis sausio 10 ir 11 numeriuose tuo reikalu, be kitko, šiaip pasisako:

„Valstybės Sekretorius Dulles šiandien deklaravo, kad JAV nedarys sovietams nuolaidų iš savo nusistatymo veikti dėl komunistų pavergtųjų tautų išlaisvinimo. Tą pareiškimą jis padarė 45 min. trukusiam pasikalbėjime su 9 Europos pavergtųjų tautų egziliniais lyderiais, besiaiškinant „taikaus išlaisvinimo“ problemas. Egziliniai lyderiai teigia, kad jie labai patenkinti to pasikalbėjimo rezultatais.

„Šis Dulles pareiškimas yra paskutinis iš eilės jo paties ir prezidento pareiškimų dėl pavergtųjų tautų išlaisvinimo. Prezidento Eisenhowerio kalėdiniai linkėjimai tuo klausimu, kaip žinoma, susilaukė piktos Chruščiovo replikos. Chruščiovas kaltino prezidentą „grubiu įsikišimu“ į svetimų valstybių naminius reikalus. O Baltieji Rūmai, savo ruožtu, atsikirto, kad taikus išlaisvinimas yra JAV užsienio politikos didysis tikslas.

„JV šaltojo karo propagandos specialistai patenkinti ta sovietų kritika, nes ji Eisenhowerio ir Dulles kalėdiniams linkėjimams suteikusi daug daugiau paveikumo, negu kas kitas būtų tatai galėjęs.

„Valstybės Departamento pareigūnas po šios dienos egzilinių lyderių pasikalbėjimo su Valstybės Sekretorium Dulles pareiškė, kad Valstybės Sekretorius „pabrėžė, kad JAV nedarys su Sovietų Sąjunga jokių kompromisų, kurie reikštų bendrininkavimą pavergimui“.

„Egziliniai lyderiai atkreipė Valstybės Sekretoriaus dėmesį į šiuos dalykus:

(a) Pavergtųjų valstybių problema keltina tarptautinėse konferencijose ir Jungtinėse Tautose;

(b) Pavergtiesiems išlaisvinti turi būti panaudotas viešosios pasaulio opinijos spaudimas į Sovietų Sąjungą;

(c) Radio transliacijomis į pavergtuosius kraštus turi būti palaikoma pavergtųjų tautų dvasia.

GENOCIDE EXPERTS

Žemiau persispausdiname Majoro LEWIS HASTINGS atvirą laišką anglų dienraščio „The Daily Telegraph“ vyr. Redaktoriui. Ponas L. Hastings savo laiške iškeila Pabaltijo valstybių okupacijos — sovietų kolonializmo klausimą. Šitokie anglų visuomenės balsai, paskelbti rimtoje šio krašto spaudoje, yra ypatingai reikšmingi, todėl reikėtų, kad mūsų organizacijos ir pavieniai tautiečiai siųstų tą laiško autoriui padėkos žodžius.

To the Editor of The Daily Telegraph

Sir — At a recent function commemorating Burmese independence, a well-known politician apparently said that the British „were as much opposed to colonialism as the Soviet Union“.

This is just another example of the mental confusion now so prevalent in Britain in face of Soviet slanders. Nothing could surpass in effrontery the current Communist attacks on „colonialism.“

The men of Moscow are the heirs of the most ruthless imperialism of modern times, and they have bettered their predecessors. It was Tsarist Russia that for two centuries set the pattern of imperialist greed. What the Communists have done is to add a nightmare quality to the treatment of the conquered.

We know what the Communists have accomplished by chicanery and brute force in Europe and Asia since they took over from the Tsars. But the classic example is that of the Baltic States.

In origin, language and culture, the three States of the Baltic had nothing in common with Slavs. They enjoyed a superior civilisation and a much higher standard of life. But they were militarily impotent.

The Communists struck first in 1941, ranting of „unshakable friendship.“ The next irruption was in 1944, and this time the word was assimilation. The N.K.V.D. moved in.

Mass liquidations and deportation began on a colossal scale. Thousands of cattle trucks carried their human cargo to the slave camps of the Arctic an Siberia. Soviet citizens swarmed in their places, an Soviet collectives were introduced wholesale. Today all these States are completely Sovietised. Their national culture is destroyed. Party leaders and principal officials are all Russians. The parasite Press echoes the slogans of Moscow.

Such is colonialism of the Russian model, and it is these Russian experts in genocide who are now emitting a lava-stream of false-hoods about our own Commonwealth.

Yours faithfully,
Lewis Hastings, Major.
Wokingham, Berks.

„Kauno jūra“

(Žinios paimtos iš „Tiesos“ ir „Literatūra ir Menas“)

Sibire nukankintojo prof. Dovydaičio sūnus, J. Dovydaitis, „Lit. ir Menas“ laikraštyje ilgu straipsniu aprašinėja jau pradėtą Nemuno užtvankos ties Kaunu statybą, kartkartėmis vis pagarbindamas partiją. Apvažinėjęs statybos vietą, Dovydaitis pasako, kad 6 metus statybai vietą tyrinėjęs rusų hidrologas Solovov, bet darbus baigsiąs dar tik po pusės metų. Jis tebedirbąs ties Pažaisliu, Varnių kaimely, kuris, užtvenkus Nemuną, atsidursiąs „Kauno jūros“ dugne.

Užtvanka būsianti statoma ugščiau Mergaičių salos, kuri yra tarp Petrašiūnų ir Pažaislio. Čia kairysis Nemuno krantas labai augštas, bet dešinysis, kuriame yra Pažaislis, gana žemas. Dovydaitis rašo, kad užtvanka vandenį pakelsianti 20 metrų (apie 22 jardus) augščio.

Bus užlietos vietovės:

Rumšiškės, Gastilionys, Astragai, Darsūniškis, kuris yra apie 4 kilometrai nuo Nemuno. Nesakoma nieko apie Pažaislį, bet, atrodo, ir Pažaislis bus paskandintas. Kadangi esą apskaičiuota, kad net Prienuose vanduo pakils 2 metrus, tai, atrodo, kad bus patvindytas ir Birštonas. Bendrai, užtvankos vandens saugykla bus 3-4 kilometrų pločio ir apie 50 kilometrų ilgio, o prie užtvankos 20 metrų augščio.

Viena. Linzo mieste 16 studentų areštuota, ryšium su studentų demonstracijomis, kurias studentai suorganizavo, reikalaudami ilgesnių atostogų.

ŠOKO BALTIJOS JŪRON — IŠPLAUKĖ NEW YORKO UOSTE

Prieš 18 mėnesių, 1954 metais, birželio mėn., danų dienraštis „Nationaltidende“ tarp kitko apie pabėgusią iš rusų laivo lietuvaitę šitaip rašė: — 25 metų lietuvaitė, gailestingoji sesuo, Stasė Rapolaitė, Sekminių dieną iššoko iš rusų laivo prie Faro salų, norėdama išsigelbėti nuo išvežimo į Rusiją. Birželio 13 d. ji buvo atgabenta į Kopenhagą sunkiai serganti ir labai prislėgta. Ji paguldyta Bledams ligoninėn, bet dėl silpnos sveikatos, policija neleidžia jos lankyti“.

Šis lietuvaitės pabėgimas anuomet sukėlė visame pasaulyje sensaciją, juo labiau, kad buvo žinių, jog pabėgėlę sovietiniai agentai norėję pačiupti ir jėga išsigabenti. Danų policija jos neišdavė. Ten ji buvo gydoma ir gavo laikiną prieglobstį. Kiek vėliau paaiškėjo, kad bėglė yra ištekėjusi už Sakalausko. Šių metų sausio 5 d., laivu „Kungsholm“ Stasė Sakalauskienė atplaukė į New Yorko uostą, kaip pirmoji šių metų DP. New Yorko uoste Stasę Sakalauskienę pasitiko A. Simutis, Balfo atstovas Joseph Boley ir Liet. Amer. Informacijos centro direktorė M. Kižytė.

Daug vargo patyrė ir didelį pasiryžimą parodė Stasė Sakalauskienė, kol jai pavyko pasiekti laisvąjį kraštą. Ilgesnį laiką ji plaukiojo įvairiais rusų ževybos laivais, kur dirbo su kitomis moterimis. Plaukiodama ji visada galvojo, kaip išsprukus iš bolševikinio teroro. Tačiau rusų laivai sustodavo tik sovietinės Rusijos arba okupuotų kraštų uostuose. Tik vieną kartą laivas, kuriame ji dirbo, buvo sustojęs lenkų uoste Gdinėje, bet ir čai jai iš laivo nebuvo leista išlipti.

Paskutinis laivas, kuriame Stasė Sakalauskienė dirbo, buvo „Novaja Zemlia“ („Nauja Žemė“). Tame laive be jos dirbo dar 16 moterų. Tik ji viena pasiryžo šokti iš laivo ir, arba pasiekti laisvę, arba mirti bangose. Ji žinojo, kad laivas plaukia arti Danijos krantų, tačiau tuos krantus pasiekti buvo didelė rizika. Kai danai ją išžvejojo, ji buvo be sąmonės. Metus laiko pabėgėlė išgulėjo ligoninėje, Danijoje, Vėliau buvo priglausta vietos geraširdžių žmonių.

Pasiekusi Ameriką, į kurią ją atsikvietė jos dėdė, papasakojo smulkiau savo pabėgimo istoriją ir taip pat apie save. Šiuo metu ji yra 27 metų amžiaus, gimusi Žemaitijoje, Tauragės apskr., Šilalės valsčiuje, Biržų-Lauko kaime. Antrosios bolševikų okupacijos metu persikėlė į Klaipėdos kraštą, Pagėgių apskritį, Vilkiškių km. Prieš patekdama į žvejų laivus, dirbo Žukų pašto agentūroje, Klaipėdos krašte.

Taip laimingai pasibaigė vienos lietuvitės pabėgimo į laisvę epopeja. Prieš 18 mėnesių šoko jūron prie Danijos, dabar išplaukė New Yorko uoste, kur rado artimuosius gimines ir už gyvybę brangesnį turtą — laisvę.

7 DIENOS

ALENOS DEVENIENĖS IŠLEISTUVĖS

Sausio 8 d., sekmadienį, Pabaltijo namuose, New Yorke, buvo suruoštos išleistuvės naujai išrinktai VLIKo Vykdomosios Tarybos pirmininkei Alenai Devenienei. Išleistuves suruošė Lietuvių Susivienijimas Amerikoje ir Sandaros New Yorko kuopos. A. Devenienė į Europą išvyksta sausio 19 d.

*

Paryžius. Prancūzijos socialistai ir radikalai bandys sudaryti vyriausybę, nesijungdami su kitomis partijomis, nors be kitų koalicijos tos dvi partijos tesudaro ketvirtadalį balsų.

*

Vašingtonas. JAV Prezidentas Eisenhoweris pristatė naują biudžetą. Iš biudžeto aiškėja, jog 4 milijardai, 900 milionų dolerių Amerika numatanti išmokėtis Europos ir Aziojs sąjungininkams remti.

*

Londonas. Naujausios konstrukcijos britų lėktuvnešiai „Albion“ ir „Centaur“ pereitą savaitę išplaukė iš Portsmouth uosto į Tolimuosius Rytus. Penkių mėnesių kelionės metu lėktuvnešiai aplankys Singapūrą, Hongkongą, Colombo ir kitus uostus. Numatoma, kad britų lėktuvnešiai atliks bendrus pratimus su Indijos laivynu.

*

New Yorkas. JAV užsienio reikalų ministeris Dulles pareiškė, kad Amerika net tris kartus buvusi karo išvakarėse. Pirmoji karo grėsmė buvusi 1953 metais, kada Pietų Korėjos prezidentas S. Rhee paleido visus šiaurinės Korėjos karo belaisvius, bet komunistai nesilaikė konferencijos nutarimų. Antroji — 1954 metų pavasarį, kada Indokinijoje buvusi kritiška padėtis ir trečioji tų pačių metų rudenį, kaka Kinijos komunistai buvo besirengią Formozos invazijai.

*

Londonas. Britų spaudos pranešimu, anglų vyriausybė ketinanti perleisti Vakarų Vokietijai kelis karo laivus. Skelbiama, kad. Vak. Vokietijos laivynas susidėsiąs iš 170 karo laivų.

*

Bonna. Vak. Vokietijos vyriausybė paskelbė faktus, kurie rodo kokie juokingi yra sovietiniai tvirtinimai, jog Vak. Vokietijoje randasi, Kremliaus teigimu, 100 tūkstančių sovietinių piliečių, kuriems „neleidžiama“ grįžti Sovietų Sąjungon. Pagaliau sovietai pristatė sąrašą... 31 piliečio. Pasirodo, kad tie 31 yra kriminaliniai nusikaltėliai, sėdį kalėjimuose. Iš jų tų 31, tik 2 sutiko grįžti Rusijon, gi likusieji pasirinko Vak. Vokietijos kalėjimą, negu grįžimą.

*

Alžiras. Prancūzų dalinys turėjo kelis susidūrimus su arabų teroristais, siaučiančiais rytinėje Alžiro dalyje. 156 teroristai nukauti. Prancūzų puseje krito 12 karių ir 15 sužeistų.

*

Briuselis. Belgų spaudoje rašoma, kad netolimoje ateityje numatomas Belgijos karaliaus Baldvino vestuvės su prancūzų kunigaikštyte Izabela. Kunigaikštytė Izabela yra duktė prancūzo, kuris prentenduojąs į Prancūzijos sostą.

*

Roma. Pereitą sekmadienį Popiežius priėmė specialioje audiencijoje 150 tarnaičių, dalyvaujaničių namų aptarnavimo — tarnaičių kongrese, Romoje.

„NENORĖTUMĖM PADARYTI ŠEIMININKAMS NEMALONUMO“

Darbiečių partijos žymiam atstovui, Heroldui Wilsonui, viešėjusiam Maskvoje, Nikita Chruščiovas pareiškė, kad jis ir Bulganinas mielais atvyksią viešnagėn į Londoną.

Mr. H. Wilsonas londoniškiame „Daily Mirror“ aprašo savo pasikalbėjimą su Kremliaus viešpačiais. Kai Wilsonas paklausęs Chruščiovo ar jis atvyksiąs Londonan, pastarasis atsakęs: „Trokštame atvykti ir iš mūsų pusės nėra jokių priežasčių šį vizitą atšaukti“. Jis pridūręs, kad jų atvykimas priklausąs nuo britų vyriausybės.

Chruščiovas pabrėžęs, kad savo viešnage Londone, jie nenorėtų padaryti šeimininkams nemalonumo...

*

KREMLIUI MESTA PIRŠTINĖ

Per keturis milionus turinčio skaitytojų dienraščio „Daily Express“ bendradarbis, Rene MacColl, paskelbė pirmajame puslapyje, antradienio numeryje, kad jis padaręs Kremliui iššaukimą, norėdamas padaryti vizitą Lietuvai, Latvijai ir Estijai, kurios buvo nepriklausomos valstybės, bet 1940 m. gavusios 14-tos, 15-tos ir 16-tos „respublikos“ numerius U.S.S.R.

R. MacColl sako, kad jis norėtų laisvai pasikalbėti su tų kraštų žmonėmis ir vertėju pasirinksiąs sau tinkamą asmenį.

Kiti apie save ir kitus

IŠ MŪSŲ SPAUDOS PUSLAPIŲ

SURENKA ELZĖ KISIELYTĖ

„STUDENTŲ ŽODIS"

PAVIENO LIETUVIO PROBLEMA

Juo ilgiau gyvename išeivijoje, juo mažesnis darosi lietuvių ratas. Matome, kaip stiprėja ir veikia tarp mūsų dviguba tendencija: grupės užsidaro ir susitraukia, įsileisdamos vis mažiau naujų narių ir idėjų, o pavienis, kuriam tik kartais yra proga dalyvauti tarp lietuvių, dalyvauja vis rečiau. Tokiu būdu veikiančioji grupė, kuri aktyviai stengiasi išlaikyti lietuvybę, darosi statiška. Sociologas pažiūrėjęs į šitą vaizdą, pasakys, kad jeigu šita tendencija nebus sulaikyta, ji gan greitai nuves į išnykimą.

Pažiūrėkime į šitą problemą iš pavieniui gyvenančio lietuvio pusės. Jis žiūri iš šalies į lietuvių veiklą, tik kartais galėdamas į ją įsijungti. Dažnai jis pasidaro cinikas. Paimkime studentą. Jam nėra svarbi įvairi politika, kuri viešpatauja organizacijose ir jų gyvenime ir jis jos neseka. Techniški ir formaliniai klausimai jo nelabai liečia. Taigi, jis sėdi nedalyvaudamas suvažiavime, į kurį atvyko, išsililgęs savo žmonių ir klauso be supratimo, kaip ateitininkas ginčijasi su skautu. Po kelių tokių susirinkimų jis nusivylęs atvyksta tiktai gale, šokiams, o gal ir visai ne.

Jis gauna laikraštį, žvilgteli į jį ir mato senas temas arba ginčus apie nesvarbius abstrakčius dalykus. Ar Kantas lietuvių kilmės? Kokie buvo Lafaetto ryšiai su Lietuva? Pasižiūrėjęs į žinias apie pažįstamus ir pranešimus apie įvykius apylinkėje, jis meta laikraštį į dėžę.

Dažnai jis randa, ypatingai miestuose, kuriuose yra daugiau lietuvių, kad visi pasidalinę į grupeles, organizacines arba tiesiog draugiškas, ir kad tos grupelės jam gan hermetiškai uždarytos — ne todėl, kad egzistuoja koks noras išskirti, bet tik todėl, kad įpratimas padaro žmones gerais pažįstamais, ir jei grupė sugyvena, jinai pasidaro savimi patenkinta ir nereikalauja svetimų.

Pavienis lietuvis, turi rasti sau vietą ir veiklą lietuvių tarpe. Jeigu jis gyvai interesuojasi lietuvybės išlaikymu, jis ras, kad jo padėtis jam duoda progą dirbti tam tikslui ypatingu būdu. Tarp jį supančių amerikiečių jis yra vienintelis lietuvių atstovas. Taigi, jo galvosena ir elgsena yra imamos, kaip pavyzdys visų lietuvių, ar jis to nori ar ne. Jis bus klausiamas klausimų apie savo kraštą. Taigi, jis turi atsakomybę žinoti užtektinai, kad galėtų gerai atsakyti ir tuo būdu platinti žinias apie Lietuvos padėtį. Jis neturi bėgti nuo tokių pasikalbėjimų, bet jų ieškoti.

Pavienis lietuvis taip pat gali matyti ir lietuvių grupių veiklą kitoj šviesoj, negu tie, kurie jose yra pasinėrę. Jeigu jis mato, kad yra kas kritikuoti, jeigu jam atrodo, kad trūksta konstruktyvumo lietuvių veikloje, ne negatyvus cinizmas, bet pozityvi kritika turėtų būti jo reakcija. Trūksta naujų temų lietuvių laikraščiuose, diskusijose? Tegul jis prisideda, kiek gali su savo idėjomis.

Lietuvių grupės taip pat turėtų pagalvoti apie šitą problemą. Jos turėtų atidaryti plačiau savo duris ir plačiau veikti. Hermetiškai uždarytas dalykas negali augti, o tik mirti. Susiskaldymas ir užsidarymas tik naikina, atmuša, slegia. Jis atstumia pavienį, nes jam perdaug pastato sienų ir jis pradeda savęs klausinėti, ar verta jas mėginti perlipti ir ar verta jieškoti kas už jų?

Taigi, ši užsidarančio ratelio ir pasitraukiančio pavienio problema turėtų būti atakuota iš abiejų pusių: grupės ir pavienio. Tik tokiu būdu galime dar ilgesnį laiką išlaikyti mūsų kultūrą ir tautą nuo išmirimo.

DRAUGAS

Chicagos lietuvių dienraštis „Draugas", aptardamas naujai persitvarkiusio Vliko reikalus, šitaip pasisako dėl Vliko prezidiumo perkėlimo iš Europos į Ameriką:

...„Negalima užginčyti fakto, kad Lietuvos, kaip ir visų komunistų pavergtų tautų, išlaisvinimas daugiausia priklauso nuo Jungtinių Amerikos Valstybių. Tačiau čia atsikėlęs Vlikas nieko daugiau nepridėda. Jis tik paverčiamas Amerikon imigravusių ir čia įsikūrusių lietuvių organizacija. Todėl JAV vyriausybė su ja skaitysis tik tiek, kiek skaitosi su betkokia vietine organizacija, bet tik jau ne kaip su vyriausiu organu, apjungiančiu viso pasaulio lietuvių sąjūdį dėl Lietuvos išlaisvinimo ir atstovaujančiu visos tautos (svarbiausia) Lietuvos žmonių valią.

Šis momentas mums labai rūpėjo ir todėl mes bijojome, kad Vliko reformatoriai jo nepažeistų. Pasibaigus Vliko sesijai, mums atrodė, kad toji klaida dalinai jau yra padaryta. Mes dėlto pasisakėme atvirai ir nuoširdžiai, nes mums irgi rūpėjo, kad Vlikas persitvarkytų stiprėjimo, visos tautos jėgų apjungimo, nepriklausomumo nuo visų pašalinių įtakų ženkle, kad jį ir toliau būtų galima laikyti vyriausiuoju lietuvių tautos organu Lietuvai laisvinti.

...Uerskaitę Vliko sesijos priimtą rezoliuciją ryšium su prezidiumo sudarymu supratome, kad yra panaikinama pirmininko institucija. Prezidiumas sudaromas iš Amerikos lietuvių (dviejų newyorkiečių ir vieno kanadiečio). Supratome ir tai, kad tas prezidiumas, kuris vadovaus Vliko laisvinimo politikai, prižiūrės ir kontroliuos Vykdomosios Tarybos ir jos organų veiklą, reziduos New Yorke. Vadinas, to sesijos rezoliucija aiškiai pasako, kad Vliko iškėlimas iš Europos jau yra įvykęs faktas.

Šitam pritarti nesame linkę, nes mes jaučiame, kad JAV Lietuvos laisvinimo reikalai ligšiol buvo gana gerai ir sėkmingai dirbami Alto, ministerio P. Žadeikio ir konsulų, o vėliau atėjo į talką Lietuvos Laisvės Komitetas ir sulaukta stiprios talkos iš JAV Lietuvių Bendruomenės. Todėl mes ir manom, kad Vliko viršūnės įkurdinimas JAV nieko čia nebepridės.

...Todėl mums atrodė (ir atrodo), kad Vliko iškėlimas iš Europos yra netikslus, kd įvedimas į vyriausiąjį Lietuvos išlaisvinimo organą ne Lietuvos piliečių taip pat nebuvo reikalingas.

Tačiau tai jau yra įvykęs faktas. Manydami, kad tas persitvarkymas yra padarytas tik iki kitos sesijos, planuokime, kad ateityje persitvarkytų taip, jog Vlikas ir toliau galėtų vaidinti vadovaujantį vaidmenį ir autoritetingai bei sėkmingai. O tam reikalinga:

1) Būtinai atstatyti pirmininko instituciją, kuri veiktų Europoje šalia Vykdomosios Tarybos.

2) Vykdomoji Taryba padidinti iki penkių asmenų.

3) Prie dabartinių trijų pakviesti dar du: vieną iš Lietuvių Fronto, kitą iš LTS (žinoma, jiems grįžus į Vliką).

4) Vliką sudaryti ne vien iš JAV gyvenančių Lietuvos piliečių, bet ir iš gyvenančių Europoje, Kanadoje ir kitur, kad kontaktai būtų platesni ir su lietuviais ir nelietuviais.

Vliko Vykdomoji Taryba, be dabar turimų organų, visose Vakarų demokratijų sostinėse turėtų turėti savo atstovus jų politinei raidai sekti, reikale reaguoti, kontaktams palaikyti ir Vliko Vykdomąją Tarybą Informuoti."

LAISVOJI LIETUVA

Šio savaitraščio vedamame V. Staneika rašo:

Lietuvos Nepriklausomybės Talka — įvykęs faktas. Tai naujas kovos už Lietuvos laisvę laukas, kuris atpalaiduoja kovo tojus nuo bereikalingo energijos eikvojimo dėl kompetencijų, tarpusavio rungtyniavimo ir nuolatinio jėgų perrikiavimo. Šis kovos laukas reikalauja ir naujų ginklų bei kovos būdų, kuriuos šio naujojo, politinės kovos centro kūrėjai pasižada kalti, vadovaudamiesi Didžiosios pareigos supratimu, paremtu tarpusavio pasitikėjimu ir nepalaužiamu tikėjimu Lietuvos ateitimi.

„DARBININKO" DRAMOS KONKURSUI ATSIŲSTA 22 VEIKALAI

Atžymėdamas savo 40 metų sukaktį ir norėdamas paskatinti lietuvišką kūrybą „Darbininkas" paskelbė dramos konkursą. Prdžioje baimintasi, ar į konkursą atsilieps mūsų rašytojai. Dabar — dingo visas pesimizmas. Dramos konkursas susilaukė itin didelio atgarsio. Į jį įsijungė rašytojai, gyveną ne tik Amerikoje, bet ir kituose kraštuose.

Konkurso terminas baigėsi gruodžio 1 d. Iš viso 22 dramos veikalai stoja į dramos konkursą.

Konkursui atsiųsti šie veikalai:

P. Krivaitis — Žiedai ugnyje, Miškų dvasia — Didžioji auka, Julius Bartkus — Raudonojo komisaro likimas, Tylionis — Pirmieji smūgiai, Nemunaitis — Audra, Serbenta — Tolimi žiburiai, P. Želva — Paskola, YX — Žiburys, Kernius — Aušros belaukiant, Kupiškietis — Žvakidė, Juzė Oželytė — Senis besmegenis, Šakelė — Įgula audroje, Žiburinis — Stulpai ant dangaus, Baltrus 252627 — Vestuvinių sukaktuvių dovana, Bartkus — Kovo 22-ji, A. Krivaitis — Kritę ašaros žemaičiuos, Kartus Medus — Darata ir Napoleonas, Sula — Nūliniai metai, Emilija — Vėjas gluosniuose, Dveigys — Sužiedotuvės, J. Avietė — Tėviškės medžiai, Svajotojas — Svajonių šalis.

Jury komisiją sudaro: J. Aistis, T.L. Andriekus, Dr. Pr. Bagdanavičius, H. Kačinskas, Pr. Naujokaitis, J. Aistis ir Pr. Naujokaitis — Lietuvos Rašytojų Draugijos atstovai.

Mykolas Vaitkus išleido naują eilėraščių rinkinį „Nuošaliu taku". Knyga turi 100 psl., išleido Terros leidykla Chicagoje.

Jurgio Savickio atsiminimų ir užrašų knygos — „Žemė dega" — I dalis jau atspausdinta. Leidžia Terros leidykla. Pirmoji knyga turi apie 450 psl., tiek pat puslapių turės ir antroji dalis.

Jurgio Jankaus „Senas kareivis Matutaitis" jau išėjo iš spaudos. Knyga turi 239 psll. Išleido Terros leidykla.

SUNKIAI SUŽEISTAS DAIL. JUOZAS PAUTIENIUS

Pereitų metų gruodžio mėn. buvo sunkiai sužeistas pravažiuojančio automobilio Cicero mieste.

Po savaitės laiko tyrimo ligoninėje, buvo nustatyta: stiprus kojos klubo sužeidimas, nes įlaužta kaulas trijose vietose. Reikės apie 3 mėn. laiko iki tikro vaikščiojimo. Rentgeno nuotraukos rodo, kad galvos kaulas įskeltas trijose vietose, išmušti du priekiniai dantys ir keturi sužaloti, nosis sulaužyta ir įgrūsta vidun, o veidas ir kakta sužaloti.

Parodai rengti komitetas nutarė dail. J. Pautieniaus renigamą meno parodą, kuri turėjo būti atidaryta gruodžio mėn. Lietuvių Auditorijoje, atidėti vėlesniam laikui.

PREMIJAVO LIETUVIO MUZIKOS KŪRINĮ

Brookline, Mass., bibliotekos muzikos draugija premijavo Dariaus Lapinsko, gyvenančio So. Bostone, trio fortepionui, obojui ir violončelei. Brookline biblioteka jau trečius metus rengia naujų kamerinės muzikos kūrinių konkursus. Draugija yra užsibrėžusi remti jaunus kylančius kompozitorius, parūpindama gerus instrumentalistus jų veikalams išipldyti. Jury komisiją sudaro pasižymėję Bostono muzikai.

Brooklyne bibliotekos salėje šalia trijų klasikinių kamerinių kūrinių buvo išpildytas ir premijuotas D. Lapinsko trio.

Turint galvoje, kad konkurse dalyvavo 12 jaunų kompozitorių, D. Lapinsko laimėjimą reikia laikyti labai reikšmingu įvykiu lietuvių kultūriniame gyvenime.

Nors jis dar nėra baigęs Naujosios Anglijos konservatorijos, tačiau savo kūryboje jau rodo pirmaeilio talento žymiu.

Prieš D. Lapinski trio atlikimą Dr. K. Liepmann savo įžanginėje kalboje gražiai atsiliepė apie jauną lietuvių muziką, paminėdamas jo kūrinio pirmumą, skiriant premiją.

GALDIKO PARODA NEW YORKE

New Yorke atidaryta dailininko Adomo antra A. Galdiko paroda New Yorke, pe- Galdiko kūriniai, daugiausia aliejiniai paveikslai.

Feigl galerėja yra viena žymiausių New Yorke. Lietuvio dailininko paroda šioje galerijoje didelis įnašas į mūsų meno populiarinimą, meno centre, New Yorke. Tai ntra A. Galdiko paroda New Yorke, pereitais metais buvo pirmoji, kurios metu amerikinė spauda augštai vertino A. Galdiko kūrybą, jo originalumą ir lietuviškumą.

Adomas Galdikas į JAV-es atvyko 1952 metais. Jis gimė 1893 m. Mosėdyje, Žemaitijoje. Dailės studijas 1916 m. baigė Barono Stieglitzo mokykloje, vėliau studijavo Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje ir Švedijoje.

Besikuriant Lietuvos nepriklausomybei, 1918 m. A. Galdikas grįžo į Lietuvą ir pradėjo kūrybinį darbą gimtajame krašte. Tais laikais jis iliustravo pirmasias lietuviškas knygas, savo kūryba reiškėsi tapyboje, grafikoje ir teatro dekoracijose. Nuo 1923 iki 1944 m. profesoriavo Kauno meno mokykloje, grafikos skyriuje, tam skyriui jis ir vadovavo.

A. Galdiko kūriniai atstovauja lietuvišką meną įvairiose Europos galerėjose, jų tarpe Jeu de Paume, Paryžiuje, Modernaus meno muzėjuje, taip pat Paryžiuje, Tautiniame muzėjuje Latvijoje, Stieglitz muzėjuje, Petrapilyje, Prancūzų kultūros institute, Vokietijoje. 20 jo paveikslų liko Lietuvos Muzėjuje, Kaune.

Dabar išstatytieji paveikslai, tai naujausi A. Galdiko kūriniai, daugiausia sukurti 1952-3-4 metais.

Sekmadienio RIMČIAI

PROBLEMOS

Vitas: Kai kurie žmonės gyvena be religijos ir vis dėl to yra geresni už krikščionis.

Algis: Ne už krikščionis geresni, bet už blogus krikščionis, kurie negyvena pagal savo tikėjimą. Jeigu netikintis yra geras žmogus, tai ne dėl netikėjimo, nes be religijos jokia dorovė neįmanoma. Netikintis nesąmoningai dar yra krikščionybės įtakoje. Žmogaus prigimtis nėra gimtosios nuodėmės taip labai sugadinta, kad negalėtų nieko gero daryti savo naturaliom galiom. Bet visiškas dorovės įsakymų įvykdymas neįmanomas be antgamtinės Kristaus malonės. Negalima taip pat neigti, kad atskiri kilnūs žmonės, kurie kaip moka taip tiki, savo dora gali pralenkti daugelį atvėstančių krikščionių.

Vitas: Kam ginčytis dėl religijų? Juk vistiek, prie kurios prisidėsi.

Algis: Kas religijas, kurios viena kitai prieštarauja, laiko lygiai teisingomis ir geromis, tas iš tikrųjų netiki nė į vieną. Išeitų, kad Dievui vistiek klaida ar tiesa. Kas Dievui nepripažįsta teisingumo, šventumo ir kitų savybių, jau yra netikintis. Jeigu visos religijos būtų klaidingos ir ne rastume tikros, tai nė vienas žmogus negalėtų pasiekti savo tikslo — tikrojo Dievo garbinimo ir susijungimo su juo. Bet tai reikštų Dievo išminties ir Jo gerumo užsigynimą, paties Dievo paneigimą.

Vitas: Aš kaip apsišvietęs žmogus, pripažįstu tik tai, ką pats matau ir patiriu. Tikėjimas tinka tik liaudžiai, o ne mokytam.

Algis: Pripažįsti, kad Tavo tėvai yra susituokę, kad esi pakrikštytas, nors to nematei. Ar buvai garsiajame Stalingrado mūšyje, paskutinėje Ženevos konferencijoje? Bet, kaip apsišvietęs žmogus, tuo ne abejoji. Tiki nepažįstamam žmogui, kuris nurodo kelią. Tiki gydytojui, kuris prirašo vaistų, nors dėl savo išsilavinimo kitoje specialybėje, negalėtumei patikrinti vaistų sudėtį. Šimtais kartų tiki žmonėmis ir taip lengvai. Tik Dievu ir Jo įsteigta tiesos skelbėja Bažnyčia nenori tikėti, nors norėdamas galėtum visiškai įsitikinti, kad Apreiškimas yra Dievo suteiktas. Prieštaravimus sudaro ne protas ir apsišvietimas, bet valia ir noras.

Vitas: Dievo nemačiau ir negirdėjau. Jis man nekalbėjo.

Algis: Bet kitiems Dievas kalbėjo! Anglijos karalienė įstatymus kiekvienam nepranešinėja, bet reikalauja, kad ir Tu jų laikytumeis, gyvendamas jos valdomam krašte. Ir Dievas turi savo įstaigą žemėje — Bažnyčią, per kurią kalba savo vaikams.

P. Dauknys MIC

Louisville universiteto prof. R.L. Birdwhistell pareiškė, kad judesys yra tam tikros rūšies antra kalba, kuris gali būti nagrinėjamas kaip ir kalba. Tokia judesių kalba net tiksliau išreiškia mintis nei kalba, nes meluoti judesiais sunku.

Kiekvienas judesys prasmingas. Birdwhistell tvirtina, kad nėra atsitiktinio judesio. Nors žmonės, paprastai, sąmoningai to nežino, gyvendami jie greitai išmoksta šios mostų kalbos.

* * *

Amerikos Aviacijos departamente posėdžiavo aštuoni su atomine energija reikalą turį mokslininkai, dažni vyriausybės įstaigų patarėjai.

Menama, kad pasitarimai sukosi apie padarytą pažangą bebandant padaryti pirmą atomine energija varomą lėktuvą, kuris galėtų dideliu greičiu apskristi žemės rutulį niekur nesustojęs kuro pasiimti. Spėjama, kad atominį motorą lėktuvui bando pasigaminti ir Rusija.

J. MACKEVIČIUS

KELIAS Į NIEKUR

„Kelias į Niekur" knygos autorius nepaprastai vaizdingai ir teisingai aprašė pirmuosius sovietų okupacijos metus. Šį veikalą, apimantį beveik 400 puslapių, neįmanu laikraščio atkarpose perspausdinti ištisai. Reikėtų poros metų. „Kelias į Niekur" — kruopšti studija tų pirmųjų baisiųjų metų, kada Lietuva liko atkirsta geležine uždanga nuo pasaulio. Studija, gabios plunksnos įvilkta į literatūrinius apdarus, apimanti kiekvienos profesijos žmogaus laikyseną ir likimą. Kiekvienas žmogus, raudoniesiems užplūdus, pasijuto it ūmai įkritęs į tirštą mauro. Kiekvienas saviškai bandė iš to mauro išklampoti, nors protu suvokia, kad jis vis kiimpsta giliyn.

Šios savaitės atkarpoje skaitytojas ras vaizdelį, kuriame aprašoma žmogaus tragedija, kai jis patenka į čekisto nagus.

Vertėjas.

Antanas Rimašauskas, stalius, gimė buvusioje Minsko gubernijoje 1903 metais, laikotarpyje, kada Europą valdė dar carai, karaliai ir kaizeriai. Jo tėvas turėjo kelias dešimtines žemės ir buvo žmogus, kurį vadindavo kietu, t.y., darbštus ir šykštus. Laikui bėgant, prisikasė turtingo ūkio ir, prisipirkęs žemės, aprūpino sau senatvę ir vaikams ateitį. Revoliucija, nuvertusi carus, dvidešimtųjų metų pabaigoje, paskelbė kaimų „iškulokinimo" dekretą, kitaip sakant, pašalinti visus tuos ūkininkus, kurie buvo pavadinti buožėmis — „kulokais". Apibūdinimas buvo tikslingas, nes tos kategorijos ūkininkai per visą savo gyvenimą turėjo užgniaužti kumščius, kai reikalas lietė ūkio padaragus, kai teko kiekvieną skatiką laikyti saujoj ir saugoti, kad neišslystų nereikalingoms išlaidoms. Tik tuo būdu, jie anais laikais galėjo šio to pasiekti. Tenka pastebėti, kad šiame krašte ūkininko rankos plaunamos tik iki tam tikro laipsnio ir amžiaus. Vėliau ši oda nuo šalčio, saulės, lietaus ir vėjo — susprogsta. Gi retai prausiama, dėl muilo ir laiko taupumo, pajuodija nuo kasdieninio darbo ir plyšiuose susirinkusio nešvarumo. Todėl sugniaužti kumščiai paprastai yra tamsūs, kitaip apibūdinti — juodi.

Paskutinį kartą tie kumščiai kietai užsigniaužė baisioje neviltyje, kada visus, tuos geriau įsikūrusius ūkininkus, drauge su jų šeimomis pakrovė į gyvulinius vagonus ir išvežė į tolimos šiaurės miškus. Jų skaičius siekė 3, 7 milionus. Jų tarpe atsirado ir Rimašauskų šeima. Tėvas greit mirė ištrėmime. Antanas tuo metu buvo jaunas, sveikas berniukas. Pabadavęs priverstinuose miško darbuose, du kartus bandė bėgti, bet nepavyko. Nesiliovė. Trečiu kartu pabėgo drauge su kitu ūkininko sūnumi. Daug upių perplaukė, mirko lietuje ir šalo naktimis. Mito uogomis, nevirtais grybais, kurie, kaip žinia, žymiai sveikesni, negu miškuose, arčiau pietų. Krašto kontrolė ne buvo pasiekusi dar tokio tobulumo, koks yra šiandien. Tokiu būdu pavyko pasiekti Maskvą. Už iš anksto tam tikslui sutaupytus pinigus Baltgudijos stotyje nusipirko biletus iki Minsko. Traukinys išriedėjo.

Tačiau atvažiavo tik iki Oršos. Iš ten išėjo pėsti, šalutiniais keliais. Vis į vakarus, vis į vakarus. Kartą susidūrė su GPU sargyba. Bėgo. Rimašausko draugą nušovė. Jis pats pasislėpė miškuose. Dabar jau tik naktimis keliavo išvargęs, išbadėjęs, pusiau be sąmonės, vis krypdamas į vakarus prie spygliuotų vielų sienos. Paskutiniąją naktį šliaužė pilvu, sudraskė drabužius į skudurus, susižeidė į vielas, bet įveikė išsikapstyti iš Sovietų Sąjungos rubežių, purvu aplipęs, skarmaluotas, išvargęs iki paskutinių žmogaus jėgų. Pasakodavo vėliau apie tą dieną, kaip apie laimingiausią jo gyvenime.

Po kelių metų pramoko staliorystės ir apsivedė su Ole. Kraičio teko jam du ha žemės ir viena karvė. Vėliau prisipirko dar vieną ha ir dar vieną karvę.

1940 metais, kai kraštan įžengė bolševikai, Rimašauskas buvo jau dešimtmečio sėslus mažažemis ūkininkas, kelių metų Kristinos tėvas. Kaimynai patarė jam bėgti.

— Kurgi aš dabar bėgsiu? — pabrėždamas žodį „dabar", traukė pečiais.

Tada kaimynai apsigalvojo ir pakeitė nuomonę:

— Ir iš tikrųjų, kad jam dabar nelabai kur yra bėgti.

Rimašauskas nusispjovė su aiškia panieka apie vedamas diskusijas. Kiti pakraipė galvomis.

— Kaip jis gali bėgti? Ką jis — žmoną, vaiką paims ant rankų, ar vienas paliks?! Iš tikrųjų nėra kaip.

— Ir tas turtas, net ir tos karvės, kurių dabar neparduos, nes ir kas tokiu netikru laiku jas pirks!

— Ak, ne apie karves čia reikalas! — atsikirto susijaudinęs Rimašauskas. Bet niekur neišvyko. Paliko. Stengėsi kuo rečiau išeiti iš namų ir rodytis žmonėms, niekam nepriminti apie save. Suprantama, kad tai nieko negalėjo pagelbėti, ir vieną to paties rudens dieną pas jį atėjo jaunasis Andrius Božekas, sielosvieto sekretorius.

Sielosvieto pirmininku buvo Balys Družko, vietinis batsiuvys, žmogus vyresnio amžiaus, ramus. Tačiau sekretoriumi neseniai paskirtas Andrius Božekas, artimas Rimašausko kaimynas. Božekas pats buvo buožės sūnus, tačiau išrinktas, atsižvelgiant į jo gabumus ir organizacinio darbo pamėgimą. Dar prieš nepilnus metus jis buvo narių t.v. „Valstybės Jaunimo" organizacijos ir vicepirmininku kaimo ratelio Katalikiško Jaunimo Sąjungos, lepūnėlis buvusio klebono. Bolševikams atėjus tuoj pat karštai persimetė į visuomeniškai politinę veiklą naujame lageryje. Klebonu tuo metu buvo jau kitas kunigas. Božekas stropiai jo vengė, stengėsi net ir keleliu, vedančiu į kleboniją, nebevaikščioti. Pagaliau, tiesą sakant, antras lygiagretis kelelis, vedąs iš jo sodybos į centrą, nebuvo nė kiek ilgesnis.

Rimašauskas buvo besirengiąs miestan ir atidžiai žibino naujų batų aulus, pastatęs koją ant kėdės, kai įėjo Božekas.

— Antanai — pasakė, — jus į sielosvietą reikalauja.

Rimašauskas išbalo. Valė toliau batus ir nieko neatsakė. Iš kito kambario įėjo Olė.

— Kam? — paklausė.

— Ten... toks mažas reikalas... Valandėlei. Tik greit! — pridūrė Božekas, stengdamasis savo balsui duoti nereikšmingą toną, tokį, kokį jau buvo girdėjęs savo viršininkų, tačiau dar galutinai nebuvo apvaldęs, todėl paskutinis skiemuo išėjo jam grasinantis.

Olė taip pat balstelėjo ir pažvelgė į vyrą.

— Tuoj einu, — atsiliepė Antanas, bet Božekas nejudėjo iš vietos, duodamas suprasti, kad turi eiti drauge. Tada Rimašauskas nusviedė žemėn šepetį ir pasisuko į duris.

— Antanėli... — bejėgiškai pašnibždėjo žmona. — Tu... Tu, gal būt... — Pati nežinojo ką sakyti.

— Et, duok ramybę, — atsakė šiurkščiai. — Einame, — tarė Božekui.

Ėjo greit, abu tylėdami. Antanas iš patyrimo žinojo, kad tokiais atvejais klausimais nieko nepeši. Dėl skubumo pasuko tiesiog per laukus. Šlapios žolės vanojo prieš valandėlę išblizgintus aulus. Jau iš tolo buvo matyti prie sielosvieto stovįs sovietinės markės automobilis. „Et", pagalvojo, „reikėjo apsiauti senus batus, gaila naujų"... „Su žmona neatsisveikino kaip reikiant, tik burbtelėjo jai kažkokį šiurkštų žodį. Tai gi venimas!"

Palipėjo tris laiptelius, ir Božekas nepasibeldęs atidarė dešinėje duris. „Yra" — pasakė pirmas įėjęs.

Už stalo, žalsva karine palaidine, skersai perjuosta dirželiu ir pistoletu prie šono, sėdėjo kažkoks karininkas. Rimašauskas pažvelgė į stalą, ant kurio gulėjo kepurė su raudonai-melsvu lanku ir atpažino NKVD uniformą. Sėdįs pakėlė galvą, ramiai pažvelgė tiesiog jam į veidą ir vėl netaręs žodžio pasilenkė prie rašto. Įžengdamas Rimašauskas ketino valdyti judesius, paklausti dėl viso, kam jis šaukiamas, į klausimus atsakinėti šaltai, tačiau neteko lygsvaros, pastebėjęs, kad NKVD karininkas su aiškiu susikaupimu studijuoja kažkokį dokumentą, ir visiškai nekreipia į jį jokio dėmesio. Norėjo pats prabilti į čia pat esantį Družko ir net apsidairė, tačiau Družko žiūrėjo visiškai priešingon pusėn, aiškiai norėdamas išvengti Antano žvligsnio. Božekas gi prie kito stalo vartė lapus, nuduodamas susikaupimą. Viešpatavo beveik ideali tyla, tik iš lauko į stiklus švelniai beldė vėjas. Rimašauskui kniedėjo ką nors pasakyti. Tuo tikslu jau ir kostelėjo, kai ūmai pajuto taip gerai jam kadaise pažįstamą jėgų atoslūgį. Ir štai dingsta iš po kelių tvirtumas, ir štai prisimena sau, kad norint išsilaikyti, geriausiai dar tik stovėti nejudant ir laukti.

Sėdįs už stalo NKVD leitenantas Čemodanovas, vis dar nepakeldamas akių kažką sau sumurmėjo, nežiūrėdamas siektelėjo ranka raudono paišelio ir pabraukė kažkokią pastraipą rašte.

Rimašauskas vis stovėjo: žvilgtelėjo į kojas, pamatė prie pado kraštelio prilipusį mėšlo gabalėlį, norėjo ištrinti į grindis, bet nesiryžo.

Čemodanovas kairiąja ranka iš lengvo pridengė raštą, dešiniosios pirštais mechaniškai bėgiojo siauru dirželiu ant krūtinės, kuris prilaikė pistoletą. Ūmai pakėlė akis ir paklausė:

— Rimašauskas Antanas?

— Taip, — atsakė šis dusliai.

— Aha, nu taaaip,,, — pratęsė. — čia nėra ko tardyti. Čia — bakstelėjo pirštu į raštą, — viskas aiškiai pasakyta. Kiekviena smulkmena. Atseit, kaltas?

— Kaltas, — tyliai atsakė Antanas, stovėdamas ant suminkštėjusių kojų.

— Hm, taaaip... Žmona, vaikai, čia?

— Čia, kurgi jie dings. — Ir užkimusiai pridūrė:

— Tik viena dukrelė.

Čemodanovas vis sėdėjo, pabrukęs kojas po kėde, alkūnės ant stalo, ramiai, truputėlį pasviręs į priekį, beveik mandagiai.

(B. D.)

Iš lenkų kalbos vertė *V. Pabališkis*

Europos Lietuvių Kronika

LONDONAS

„E. LIETUVIO" SKAITYTOJAMS

Nemaža „E. Lietuvio" skaitytojų atsilygino už laikraščio prenumeratą dar prieš N. Metus. Kaip buvo skelbta, „E. Lietuvio" prenumerata liko tą pati (35 šl. metams) tiems, kurie apsimokėjo laiku, t.y. prieš N. Metus. Tiems, kurie *neatsilygino*, prenumeratos metinis mokestis yra 40 šl., pusmeičui 22 šl. Taip pat adreso pakeitimas kaštuoja 2 šl.

Gerbiamieji skaitytojai maloniai prašomi neužtęsti su atsiskaitymu, arba bent parašyti laiškelį, kad laikraštį siųsti ir to liau be pertraukos.

METINĖ PRENUMERATA TIK 30 ŠIL.

tiems, kurie suranda 1 naują skaitytoją. Kiekvienas „E. Lietuvio" skaitytojas, suradęs 1 naują, moka už abi prenumeratas tik 60 šl. Ši nuolaida galioja per visus metus. Neatsiskaitę iki šiolei, prašomi pasinaudoti šia premija ir tuo pačiu padidinti „E. Lietuvio" skaitytojų skaičių.

KVIETIMAS

„Europos Lietuvio" Redakcija ir NIDOS Spaustuvės bendradarbiai maloniai kviečia spaudos bičiulius ir visus lietuvius atsilankyti į tradicinį Spaudos Balių, kuris įvyksta sausio 28 d., šeštadienį, Lietuvių Namuose. Pradžia — 7 val. vakaro.

Gerb. svečiai, norį gauti staliukus, prašomi iš anksto juos užsisakyti.

A. PETRIKONIO PAVEIKSLŲ PARODA

Spaudos Baliaus dieną, šeštadienį, sausio 28, Lietuvių Namuose atidaroma A. Petrikonio paveikslų paroda. Šiai parodai A. Petrikonis rengėsi ilgesnį laiką. Teko patirti, kad parodoje bus išstatyta apie 50 paveikslų. Parodą galima lankyti nuo šeštadienio 12 val. Patikusį lankytojui paveikslą bus galima vietoje įsigyti.

Ten pat bus ir kukli lietuviškos knygos parodėlė.

ŠIS TAS ATPINGA

Britų laikraščiai skelbia, kad netrukus atpigs arbata, dešrelės, kiauliena ir kiaušiniai. Tų prekių atsargos esančios pakankamos, o įvežimas nemažėjas.

NAUJAS MIESTAS LONDONE?

Šią savaitę, Londone, Guildhall salėje, prasidėjo viešos diskusijos dėl subombarduoto tarp Moorgate ir Aldersgate rajono atstatymo. Pravažiuojant pro šv. Povilo katedrą, kiekviena keleiviui krenta į akis milžiniški plotai griuvėsių. Londono pirklių kooperacija siūlo, kad astatymo darbo imtųsi privatūs asmenys, sklypų savininkai, tuo tarpu pagal kitą siūlymą, šio darbo turėtų imtis miesto savivaldybė ir šioje vietoje pastatyti „naują miestą".

ŽEMĖS DREBĖJIMAS ANGLIJOJE

Pereitą savaitę, antradienį, Derby, Leicesterio, Nottinghamo, Ruthlando apylinkių gyventojai buvo išgąsdinti kelių sekundžių žemės drebėjimo. Keliose vietose paveikslai nukrito nuo sienų, vanduo išsiliejo iš sklidinų puodų. Silpnas žemės drebėjimas truko apie 10 sekundžių.

KETERINGO LIETUVIAI PAREMĖ SODYBĄ

Šių metų pradžioje Ketteringo lietuviai pravedė rinkliavą Liet. Sodybai paremti. Savo rašte ketteringiečiai lietuviai rašo: „Ketteringo apylinkės lietuviai, suprasdami nelengvą Lietuvių Sodybos kūrimosi laikotarpį ir, norėdami, kad Sodyba būtų kaip galima greičiau įrengta ir paruošta jos uždaviniams, suaukojo pinigų sumą, kurią siunčiame Tamstoms ir prašome panaudoti Sodybos įrengimui. Tuo pačiu prašome priimti įmokėtus pinigus Bendrovės akcijoms išpirkti šių asmenų: K. Klegeris — 2 svarai, V. Studnys — 2 sv., J. Škėma — 2 sv., J. Žičkus — 2 sv. Po 1 sv.: L. Nemeika, Jonas Bakaitis, St. Nagys. Po 10 šl. — N. Nekrašas, A. Kirkilionis, P. Ulba. Po 2 šl. 6 d. — P. Gabrilavičius ir P. Bataitis.

Viso ketteringiečiai prisiuntė 14 sv. ir 15 šilingų.

NOTTINGHAMAS

Šeštadienį, sausio mėn. 21 d. Sycamore School salėje atvykstančio iš Londono Sambūrio „Vaidila" bus suvaidinta tragikomedija „Ponios Dulskienės Moralė". Režisūra F. Neveravičiaus.

Šis naujausias „Vaidilos" pastatymas, labai sėkmingai du kartu suvaidintas Londone, neabejotinai turėtų sukelti nottinghamiečių susidomėjimą.

Po vaidinimo numatomi šokiai, loterija. Veiks bufetas. Šokiams gros K. Venckaus vadovaujamas džazas.

Biletus gauti galima bus prie įėjimo salėn. Pradžia 5 v. 30 m. p.p. Šį parengimą ruošia DBLS-os Nottinghamo Skyrius.

MANSFIELDAS

VASARIO 16 MINĖJIMAS

Vasario mėn. 11 d., šeštadienį, 6.30 val. vakaro „Crawn Hotel" salėje, Stockwell Gate, Mansfield, rengiamas

VASARIO 16 MINĖJIMAS.

Minėjime dalyvaus DBLS pirmininkas M. Bajorinas ir „E. Lietuvio" Red. Br. Daunoras.

Koncertinę dalį atliks p. Maldučio vadovaujamas Nottinghamo vyrų oktetas.

Šokiams gros lietuviškas orkestras. Veiks bufetas ir loterija.

Prašoma atsilankyti visus apylinkėje ir vietoje gyvenančius lietuvius.

Mansfieldo Skyr. V-ba

BOLTONAS

Apie Boltoną rašoma mažai, mažai apie jį ir žinoma, nors čia gyvena apie 50 lietuvių. Gyvena neblogiausiai, dauguma turi nuosavus namus, visi dirba. Uždarbis čia nėra augštas.

Penkiadešimt lietuvių yra nemaža kolonija. Boltoniečių lietuvių pajėgumą galima lyginti su viena iš pačių neskaitlingiausių lietuviškųjų kolonijų. Priežastis — pabyrimas. Tik 16 lietuvių boltoniečių yra DBLS-gos nariais. Žinia, kad nė vienas boltonietis lietuvis nepritaria Lietuvos okupanto režimui, nepritaria jie ir „komitetui už grįžimą", tačiau prie bendros antisovietinės veiklos kai kurie neprisideda.

Boltono DBLS skyrius neskaitlingas nariais, bet ir tie neskaitlingieji nenuleidžia rankų ir pasiryžę veikia. Būtų gera, kad skaitlingesni skyriai, pvz., Manchesterio, karts nuo karto Boltoniečiams talkininkautų. Tuo turėtų susirūpinti Apygardos Valdyba, turėtų pagelbėti Boltone surengti minėjimą ir kitokius parengimus.

Neseniai įvykusio skyriaus susirinkimo metu, kuriame pranešimą padarė S-gos p-kas M. Bajorinas, skyriaus nariai pasižadėjo šiais metais kiekvienas surasti po naują narį.

Naujon skyriaus valdybon išrinkti: S. Juškus, J. Keturakis ir J. Banys. Rev. komisijon: B. Kniupys, H. Silius. Atstovu į DBLS suvažiavimą išrinktas S. Juškus.

Turime daug pavyzdžių, kada ir keli lietuviai, susibūrę vieningam darbui, padaro labai daug. Tikėkime, kad ir boltoniečiai šiais metais gyviau pajudės, ko nuoširdžiausiai jiems linkime.

mb.

BRADFORDAS

PADĖKA

Brafordo, Manchesterio ir Londono lietuviams, už taip gausias pinigines aukas, širdingai dėkojame.

Taip pat širdingai dėkojame tiems mieliems tautiečiams, kurie rūpinosi mumis tuo sušelpimu, jį organizavo ir pravedė.

O. Padegimienė, sūnus ir dukra.

ITALIJA

Solidarumo mokestis

Krašto Valdyba iki šiol visa, ką reikėdavo išleisti organizuojant šventes, minėjimus ar akademijas, ir šiaip raštinės bei kitokias susidariusias išlaidas padengdavo iš gautų aukų. Bet auka lieka auka, tai yra vienkartinė dovana, ir ne visuomet atsiranda, kai jos prireikia. Todėl esame priversti paraginti visus Italijos lietuvius prisidėti prie Bendruomenės iždo išlaikymo, laiku sumokant solidarumo mokestį, kuris, sakytum, yra tiktai simbolinis, vos 600 lirų metams. Tai ypač svarbu nepamiršti artėjant Vasario 16 d. šventei, kurios minėjimo Romoje paruošimas visuomet pareikalauja nemaža išlaidų. Visai ne galį sumokėti solidarumo mokesčio, gali būti nuo jo atleisti. Tik jie turi kreiptis raštu į Krašto Valdybą.

Solidarumo mokestį įteikti, jei įmanoma, asmeniškai ar siųsti paštu, — kam patogiaus, patariama siųsti pašto ženklais, — sekančiu adresu: Rev. Vytautas Bitinas, Via Casalmonferrato 20, Roma 28.

VOKIETIJA

DĖL „SOVIETŲ PILIEČIŲ"

Tą pačią dieną, kai Sovietų ambasadorius Zorinas atvyko į Bonną, Antibolševikinių Tautų Blokas Muenchene pasiuntė Vokietijos kancleriui Adenaueriui laišką, kuriuo atrėmė neteisingus Sovietų kaltinimus, pareikštus Feder. Vokietijos Respublikos vyriausybei, kad, esą, joje jėga sulaikomi apie 100.000 „sovietinių piliečių", kuriems neleidžiama grįžti į tėvynę. Laiške pabrėžiama, kad tarp to skaičiaus tikrųjų buvusių sovietinių piliečių yra kur kas mažiau. Tai yra politiniai pabėgėliai, kurie tautiniais, religiniais ir politiniais sumetimais nenori grįžti į Sovietus, kol ten valdo terorinis bolševikų režimas. Jiems Vokietijoje yra suteikta politinė globa, ir jie čia džiaugiasi turimomis laisvėmis. Atrėmus bolševikinius melus, Vokietijos vyriausybei pareikšta padėka už politinių pabėgėlių globojimą. Laišką pasirašė centro komiteto pirmininkas J. Stecko ir gen. sekretorius Dr. Valčevas. Į ABN bloką yra įsijungę 19 pabėgėlių organizacijų iš beveik visų Sovietų pavergtųjų kraštų, tarp jų ir lietuviai.

12 TAUTŲ KARTU MELDŽIASI UŽ TAIKĄ

Š.m. sausio mėn. 8 d. Mannheime, taip vadinamoje Spitalkirche, įvyko įspūdingos pamaldos, kuriose dalyvavo 12 tautybių atstovai. Jų iniciatoriumi buvo lenkų kanauninkas Juliusz Janusz. Šventės vedamoji mintis paimta iš šv. Tėvo Pijaus XII paskutinės Kalėdų kalbos: „Kad visame pasaulyje įsiaglėtų Kristaus Taikos Karalystė".

Atidaromąjį žodį tarė pats kan. Juliusz Janusz, o paskui vienas po kito atskirų tautybių atstovai (amerikiečiai, čekai, kroatai, vokiečiai, prancūzai, olandai, italai, latviai, lietuviai, lenkai, slovakai ir ukrainiečiai) prie prakartėlės kalbėjo maldą už taiką ir giedojo kalėdinę giesmę. Lietuvius atstovavo inžinerijos kuopų vyrai iš Schwetzingeno ir Kaiserslauterno. Maldą kalbėjo dr. Kk Pemkus, o „Tyliąją Naktį" sugiedojo F. Strolios vadovaujamas 8591 ir 8593 kuopų choras. Po tautybių maldų Mannheimo miesto katalikų dekanas kun. Schmidt pasakė puikų pamokslą, išryškindamas katalikiškos minties grožį: — visos tautos sudaro vieną šeimą, visi žmonės yra broliai savo tarpe. Pamokslą užbaigė kviesdamas visus dalyvius kartu sugiedoti Tikėjimo Išpažinimą — Credo lotynų kalboje.

Pamaldos buvo baigtos iškilmingu palaiminimu švč. Sakramentu, kurį pravedė vietinės bažnyčios rektorius, asistuojamas kunigų prancūzo ir iletuvio.

B. L. (ELI)

PAJIEŠKOJIMAI

Pajieškomi kare žuvusių:

Petro DANIO, gim. 1923.VI.29, Kaune,

Stasio CIRVINSKO, gim. 1925.XII.18, Rietave,

Ciprijono Čepulio, gim. 1903.IX.23, iš Joniškio,

Antano CHAMONIO, gim. 1908.VII.29,

Jono BYBARTO, gim. 1923. IV. 23, Daukentiškiuose,

Alfonso BUTKAUS, gim. 1926.VI.19, Gerdžiūnuose,

Kazio BUMBLIAUSKO, gim. 1912.III.11,

Vinco AMBRULAIČIO, gim. 1918.VII.21, Ilguvos km.,

Algio ALPANAVIČIAUS, gim. 1926. XI. 10, Kaune,

Albino ABRAMAVIČIAUS, gim. 1928. VIII.24, Venclauskų km.

Adomo ALIŠAUSKO, gim. 1921.VI.13, Utenoje, giminės ar artimieji.

Pajieškomi:

SKAARBALIS, Stasio ir Johanos sūnus, gim. maždaug 1918-19 m., Skaudvilės vals., Tauragės apskr.,

Stasys JAZBUTIS ir Juzė JAZBUTIENĖ-Dzindziliauskaitė,

Jonas VEJELIS, gim. 1915 m. Lietuvoje,

Zigmas Justas SADLECKAS, gim. 1929 m. Telšiuose,

Jonas PENIKAS, Adomo sūnus, gim. 1914 m. Kelmėje, jo žmona Marija PENIKIENĖ-MILINIENĖ, Domo duktė, gim. 1920 m. Butaičiuose ir sūnus Romualdas MILINIS, gim. 1939 m. Tauragėje.

Artimųjų pajieškomi:

Konstantinas DARŽINSKIS, gim. 1896. I.10 d. Taužiuose, jo žmona Marija DARŽINSKIENĖ-Šližaitė, gim. 1900.IX.15 d. Plungėje, ir vaikai Stephi, Gerna, Regina, Sela ir Raimondas.

Visa šeima 1944 m. gyveno Westfalijoje.

Pajieškomieji arba žinantieji apie juos prašomi susisiekti su PLB Vokietijos Krašto Valdyba adresu: Litauisches Zentralkomitee, (17a) Weinheim/Bergstr., Postfach 233. Germany.

Wehnen. PLB Wehnen Apylinkės Valdybon išrinktas ne Tomas Bružas, kaip buvo paskelbta E.L. Nr. 50, bet TOMAS GRUŽAS.

PRANCUZIJA

Paryžiuje mirė sulaukęs 89 m. prancūzų generolas Henry Albert Niessel. Po Pirmojo Karo jam yra tekę susitikti su Lietuvos kariais ir veikėjais.

SVEICARIJA

Ir šių Kalėdų švenčių proga, Šveicarijoje kaipo tradicija virto, kad Krašto Valdybos pastangomis visi Šveicarijos lietuviai ligoniai gavo kalėdinius siuntinėlius. Šių siuntinėlių organizacinį darbą atliko Krašto V-bos Pirmininkas p. A. Paulaitis savo iniciatyva bei jėgomis. Pažymėtina, kad didelė dauguma lietuvių sudėjo iš savo uždarbio po keletą frankų už kuriuos buvo nupirkta įvairių produktų bei dovanėlių. Tikime, kad ši graži tradicija ir toliau liks gyva Šveicarijo slietuvių tarpe.

PAVERGTOJE TĖVYNĖJE

MIRĖ ANDRIUS DOMAŠEVIČIUS

A. Domaševičius, žinomo kadaise socialdemokrato veikėjo, vėliau komunistuojančio Panevėžio gydytojo sūnus, mirė spalio 16 d. Jis buvo gimęs 1908 m. rugpiūčio 28 d., baigė Panevėžio gimnaziją, studijavo Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetuose, pirmosios bolševikų okupacijos metu buvo Vilniaus apygardos teisėjas ir valstybinių profsąjungų pirmininkas. 1944-46 m. buvęs Vilniaus miesto vykd. kom. pirmininko pavaduotojas, o vėliau dirbęs kaip advokatas, nuo 1950 m. buvęs advokatų kolegijos prezidiumo pirmininkas.

1863 METŲ TREMTINIŲ VAIKAI

Grįžę kai kurie vokiečiai pasakoja Rusijos gilumoje susitikę gyventojų, kurie šneka rusiškai, bet save laiko lietuviais, nors lietuviškai jau ir apmiršę. Tai estma į Sibirą ištremtų dar 1863-65 metais mūsų tautiečių vaikų.

Vokiečių radijai ir spauda pakartojo seniau lietuvių spaudoj pasirodžiusią žinią, kad į Lietuvą esąs grąžintas paskutinis N. Lietuvos užsienio reik. minist. J. Urbšys. Esą, pastaruoju metu ir daugiau grąžinama pabaltiečių. Tačiau darbininkai ir darbo valstiečiai dabar įpareigojami pagal savanoriškai ilgam laikui sudaromus susitarimus vykti dirbti į Sov. Sąjungos tolimas sritis. Latvių socialdemokratų leidžiama „Bryvyba" rašo (Nr. 10/1955), kad Socialistų Internacionalo intervencija esąs paleistas ir pasižymėjęs latvių socialistų veikėjas Dr. Fricis Menders.

„Der Europaeische Osten" rašo, kad Potmoje iš 25.000 laikomų suimtųjų 1955 m. spalio mėn. 80 procentų sudarė sovietinių sričių ar į jas įjungtų gyventojai. Pusę iš jų sudaro deportuotieji iš Pabaltijo valstybių. Po jų gausumu eina ukrainiečiai iš vak. Ukrainos. Po praėjusią vasarą Vorkutoje kilusių neramumų, kuriuos sukėlus buvo įtarti pabaltiečiai, apie 400 jų buvo perkelti į Potmos stovyklą.

Puskarininkis R. Schmitt papasakojo, kad Buchenwaldo koncentracijos stovyklo je kaip buvo prie nacių, taip toliau pasiliko ir prie bolševikų. Pasikeitė tik stovyklos viešpačiai, bet ne jos skleidžiama baimė. Ir nebent padidėjo suimtųjų skaičius. Veik visi buvusieji vokiečių kareiviai buvo automatiškai nuteisti 25 metams.

Leit. L. Mueller pasakoja, kad Vorkutoje plačiai žinomas „Mėlynakio" vardu sargybinis nušovė pakeliui į darbą varomus nepajėgiančius eiti keturis vokiečių karo belaisvius. Ten ir ligoninėse laikomi turi dirbti: valyti tam tikras vietas, laidoti mirusius, tiesti vielų tvoras etc.

Leit. H.J. Bohl teigia, kad Sov. Sąjungoje yra trečia kategorija žmonių, ne tik laisvieji ar suimtieji. Tai tie, kurių negalima pavadinti nei laisvais, nei suimtaisiais. Jų ir šiandien rasime Sovietų Sąjungos ir į ją įjungtų kraštų miškuose, kur juos persekioja ir žmonės ir žvėrys. Jų padėtis blogesnė net ir už tų, kurie ir toliau palikti darbo vergų stovyklose, tačiau bent turi viltį kada nors sugrįžti į tėvynę. Kas sudaro šią trečiąją kategoriją?

H.J. Bohl pateko sovietams į nelaisvę Liepojos mieste, kapituliavus Kuršo armijai. Iš ten jis su kitais suimtaisiais buvo atgabentas į Kretingą. Tuo metu miškuose aplink Kretingą buvo sutelkti tūkstančiai vokiečių Kuršo armijos kovotojų. Raudonarmiečiai uždegdavo laužus — ir tai buvo visa jų stovykla. Kai kas tomis dienomis mėgino pasprukti. Dalį jų nušovė sovietų sargybiniai, ir šiandien niekas negalės pasakyti net jų vardų. Kiti, patikėję Sovietų pažadais, kad greit bus paleisti į laisvę, ir toliau klausė jų įsakymų. Sov. Sąjungos vienoj stovykloje pasakotojui teko sutikti buvusį kuopos vadą, tik 1951 m. patį pasidavusį sovietams į nelaisvę. Ir jis gerai pažinojo tos „trečiosios kategorijos" žmonių buitį, nes ligi tol pats dalijosi su jais bendru likimu, gyvendamas Latvijos miškuose. Jo dalinys išsyk susidėjo iš kelių šimtų vyrų. Tarp jų buvo, be vokiečių, taip pat latvių, lietuvių, lenkų. Tai vis buvo žmonės, kurie nieko negalėjo tikėtis pasidavę rusams į nelaisvę. Kai netrukus po karo tam tikri daliniai vykdė sabotažo aktus, sprogdino geležinkelio linijas ir karinius sandėlius, šio ji grupė laikėsi pasyviai ir nieko neužpuldinėjo. Tik vieną kartą iš geležinkelininkų kasos pasiėmė 10.000 rublių, už kuriuos sau nusipirko maisto. Santykiai su civiliniais gyventojas buvo labai geri. Pažymėtina, kad civiliai nė kartą nėra jų išdavę; priešingai, pagal išgales stengdavosi juos aprūpinti maistu. Minimasis būrio vadas, nematydamas betgi kitos išeities, galų gale 1951 m. pasidavė rusams. Tokių žmonių Sov. Sąjungoje esama ir daugiau. Į tėvynę jie negali prasimušti, nes neturi dokumentų. Kada jiems išmušlaisvės valanda?

Vokiečių pasižymėjęs savaitraš. „Christ und Welt" aprašo grįžusios iš Sov. Sąjungos vokietės Hertos H. likimą. Ji buvo suimta Leipzige gatvėje, nuteista ir pasiųsta į Sibiro darbo vergų stovyklą. Ir tik ten sužinojo, kad ją bolševikams įskundė jos tikras vyras... Vieną kartą per mėnesį gaudavo siuntinėlį iš Raud. Kryžiaus. Tie siuntinėliai žymia dalimi ir palaikė karo belaisvių ir civilių internuotųjų gyvybes. Tačiau jau vien gavimas tokio siuntinėlio bolševikams atrodė įtartinas. Vieną kartą ją pasikvietęs stovyklos komendantas per plėšė jos kortelę, pastebėdamas: „Rotes Kreuz nix gutt"... Atsieit, jeigu mirsi iš bado ir iš pervargimo — tai jau bus „gutt"...

Italų stebėtojas Coppa dar Ženevos konferencijos metu tarėsi su Sov. Sąjungos užs. reik. ministeriu Molotovu dėl italų karo belaisvių, likusių Sovietuose. Nesąs paaiškėjęs likimas dar tūkstančių italų. Iš Molotovo atsakymo pasidaryta išvada, kad maža telikę vilties „likusių likimui išaiškinti". Vokiečių Raud. Kryžiaus pirmininko Dr. Weitzo, vedusio su lenkais derybas Varšuvoje, pareiškimu, 170.000 vokiečių anapus Oderio-Neisės linijos laukia, kada jie bus repatrijuoti į Vokietiją.

Vladimiro kalėjime suomis R. Rihlas buvo išlaikytas apie 5 metus. Vėliau jis buvo perkeltas į Potmos stovyklą ir paleistas į Suomiją. Grįžusieji į Vakarus pažino ne tik jį, bet taip pat atsimena ir trijų lietuvių pavardes, apkaltintų partizanavimu ir įgrūstų į minimąjį kalėjimą. Tai — Jo nas Žemaitis (tik su viena koja), Bronius Žolna ir Jakšaitis, visi trys maždaug 35-40 m. Štai ką apie Vladimiro kalėjimą papasakojo vienas neseniai paleistas austras. Anksčiau jis yra dirbęs Vakarų Santarvininkų žinyboje. Vienoje, bet, kaip vienietis, 1948 m. vieną rudens dieną nusprendė užsukti ir į Rytinę zoną. Ten tučtuojau buvo suimtas, apkaltintas šnipinėjimu ir galiausiai paruoštas „kelionei į Rytus". Austrų spaudoje plačiai aprašytos tokios kelionės, tardymų metodai, gyvenimas kalėjimuose etc. Lvivo pereinamajame kalėjime jis sutiko visą eilę „sunkiųjų politinių nusikaltėlių" ir „nepataisomų kriminalistų", kurie buvo iš bado „nudžiovę" kopūsto galvą, kelis kg bulvių ar kitą maisto niekniekį — ir už tai gavo nuo 6-8 metų. Išdirbęs kurį laiką Vorkutoje, kur, be akmens anglių, taip pat kasamas varis ir nikelis, 1952 m. gale su kitais austrais belaisviais buvo perkeltas į centrinį Vladimiro kalėjimą, esantį apie 200 km į šiaurę nuo Maskvos. Prieš karą jame buvo laikomi kaliniais įžymiausi bolševikų vadai, o vėliau — didžiausi Sovietų režimo priešai. Gyvenimas ten labai monotoniškas ir nuobodus. Vienintelį patogumą sudaro leidimas kasdien vieną valandą laiko pasivaikščioti. Kiekvienoje celėje vidutiniškai sugrūsta po 22 kalinius. Kasdien — vis tie patys ir tie patys veidai. Labai, bloga, kad suimtiesiems neleidžiama dirbti rankų darbo. Tiesa, leidžiama mokytis kalbų ir net duodamos knygos, tik draudžiama turėti nors menkiausią pieštuką arba kitą rašomąją priemonę. Tačiau iš suimtųjų vos dešimtoji dalis pasinaudoja šia proga pagilinti savo kalbinėms žinioms. Kiti savo dienas leidžia įbedę akis į vieną tašką, mušdami muses arba plepėdami apie Vienos šnicelius ir slyvų virtinius. Vėliau, kai 1953 m. gale kai kurie suimtieji gavo leidimą rašyti į namus, svarbiausia pašnekesių tema tapo iš savųjų gautieji laiškai ir namuose paliktos žmonos. Apie pasaulinę padėtį visi buvo gerai informuoti — pirmoj eilėj iš pačių Sovietų spaudos, kurią sugeba labai vykusiai interpretuoti, išskaitydami kas reikiant tarp eilučių. Charakteringas austrų paleidimas: į Sov. Sąjungą buvo vežami užkaltais prekiniais vagonais slapčiausiai, kad nesukeltų blogo įspūdžio pakeliui. Tuo tarpu grąžinti atgal moderniškiausiais traukiniais, kur kiekvienas gavo antklodę ir visas reikalingas miegoti priemones. Net ir rusai palydovai, lydėję transportą, kad per daug nekristų į akis, apsivilko civiliniais drabužiais. Koks jausmas paima žmogų po žmogų kalinimo, niekinimo ir išnaudojimo metų vėl išvydus laisvę ir tėvų žemę — netenka nė aiškinti: kai Wiener Neustadt stotyje pasirodė artimieji, tai net ir iš geriausiai susivaldančių vyrų nė vienas nesidrovėjo per skruostus riedančių ašarų.

NOTTINGHAMO IR APYLINKIŲ LIETUVIAI

DĖMESIO!

SAUSIO MĖN. 21 D. ŠEŠTADIENĮ

Sycamoore School salėje, Sycamore Rd., Nottingham

Sambūrio „Londono Vaidila" gastrolė —

IENĖS MORALĖ

ONIŠKOJI TRAGIKOMEDIJA

v. 30 m. p.p.

Po vaidinimo — šokiai, žaidimai, loterija. Veiks bufetas. Šokiams gros K. Venckaus vadovaujamas džazas.

DBLS-os Nottinghamo Skyr. V-ba

GERIAUSIAS, SVEIKIAUSIAS IR ŠVARIAUSIAS

angliško ir konitinentalinio maisto pasirinkimas

tik lietuviškose krautuvėse

Baltic Stores

Z. JURAS • J. LIŪDŽIUS

421, Hackney Rd. E.2.

146, Holland Park Ave. W.11.

20, Ridley Rd. E.8.

Maistas pristatomas į namus ir išsiunčiami užsakymai iš

421, Hackney Rd. E.2. Telf. SHO 8734

PABALTIEČIŲ DRAMA ŠVEDIJOJE

Šių metų sausio 26 d. sueina dešimt metis, kai švedų tuolaikinė vyriausybė nusilenkė sovietams ir pražūčiai grąžino 167 į Švediją pabėgusius pabaltiečius. Dešimtmečiui artėjant švedų spauda su dideliu kartėliu primena visuomenei tą švedų vyriausybės tikrai gėdingą žygį. Čia spaudiname vertimą iš švedų laikraščio „Smalands Dagblad". Straipsnio autorius, **Olle Bengtzon,** primena švedų visuomenei tą gėdingąjį švedų anuometinės vyriausybės žygį. Puslapio straipsnis pailiustruotas 7 dokumentalinėmis nuotraukomis. (Dvi iš jų perspausdinamos). Lietuvių kalbon išvertė Švedijoj gyvenanti lietuvaitė Aldotna E

NEJAUKUS DEŠIMTMETIS

Šiomis dienomis sueina dešimt metų, kai Švedijos visuomenės, taip pat ir užsienio akys buvo nukreiptos į Ranneslatt, prie Eksjo, kur įvyko didžiausia švedų žembėje pabaltiečių tragedija.

Valdžios nutarimas išduoti rusams pabaltiečius, sukėlė visuomenėje audrą, kuri augo kasdien, kai 167 pabaltiečiai paskelbė bado streiką, kai keli šimtai vokiečių laukė sprendimo. 1945 metų lapkričio mėnesio paskutinės dienos giliai įsmigo į daugelio Eksjo gyventojų atmintį. Griežta sargyba Ranneslatte, spontaniška laikysena visuomenės, maldos bažnyčiose, karo vestuvės, pasibaigusios krauju, senojo karaliaus prašymas Stalinui, baisios scenos iškeliant iš lagerio, visiems paliko neišdildomus ir šiurpius įspūdžius.

Ryšium su šios tragedijos dešimtmečiu, suglaustai perduodame įvykių eigą.

PABALT. LAGERIS RANNESLATTE

1945 m., lapkričio mėnesį Eksjo miestas pasidarė stebėjimo objektu. Miesto vardas augo kaskart didesnėmis raidėmis. Laikraščių vedamųjų straipsnių eilutės bylojo apie „bado streiką", „protesto audrą", „kraujo vestuves", „naktinius susirinkimus"... Tie dramatiški įvykiai lietė internuotųjų lagerius Ranneslatte. Jie pasiekė kulminacijos punktą, kai policijos bei kariuomenės būriai pravedė iškraustymą ir

Pabaltiečių perdavimo rusams vaizdai

išvežimą penktadienį, lapkričio mėn. 30 d.

Internuotųjų lageris įsikūrė ankstyvą vasarą, 1945 m. Tai įvyko beveik tyliai. Eksjo gyventojai pradžioje nežinojo, kas per vieni ten Ranneslatto barakuose apsigyvenę vyrai. Vasaros metu kartais matėsi sunkvežimiai su vyrais, vokiečių karių uniformose, kurie vyko laisvam darbui pas apylinkės ūkininkus. Internuotieji buvo mėgiami. Rudeniop kilo susidomėjimas lageriu ,ryšium su paskelbimu ,kuris buvo atliktas karo teismo prieš vieną opozicijos grupę, kuri neva tai suardžiusi šie jau gerą lagerio discipliną. Tai buvo iš tikrųjų pirmas kartas, kada Eksjo gyventojai viešai ir aiškiai sužinojo, jog du atskiri lageriai įsisteigė: vienas prie Sandakros su 496 vokiečių kariais, kitas prie Staby su 167 pabaltiečiais.

PABALTIEČIAI PATEKO Į ŠVEDIJĄ PER APSIRIKIMĄ

Internuotieji atvyko Švedijon Vokietijos sugriuvimo metu, gegužio mėnesį. Iš viso buvo keli tūkstančiai asmenų iš vokiečių karinės galybės griuvėsių, kurie pasiekė Švedijos krantą, ir vėliau internuoti įvairiose krašto vietose. Visi pabaltiečiai buvo patalpinti mažame Eksjo lageryje. Buvo žinių, jog viena didelė grupė atvyko iš Bornholmo, tikslu vykti į Daniją, bet vieton to, pateko Švedijon. Iš tyrinėjimų paaiškėjo, jog dauguma pabaltiečių visiškai nebuvo įjungti į vokiečių karo tarnybą.

Pavieniai Ranneslatto vokiečiai atvyko į Kalmar laivais tokioje blogoje būklėje, jog švedų kariai uždraudė jiems tęsti kelionę, o vėliau FO-komendantas patvirtino savo pranešimą vokiečiams, jog jie gali sa ve laikyti politiniais pbėgėliais ir laukti azilio teisių.

PABALTIEČIAI PASKELBIA BADO STREIKĄ

Apie visus šiuos įvykius dauguma Eksjo gyventojų nieko nežinojo, kai staiga bu vo paskelbta, jog ketvirtadienį, lapkričio mėn. 22 d., Ranneslatto pabaltiečiai paskelbė bado streiką, kad keli vokiečiai mė gino pabėgti.

Tai buvo beveik visai nežinoma viešumai, kad švedų valdžia priėmė rusų pasiūlymą birželio mėn. 16 d. išduoti rusams visą personalą, kuris karo pabaigoje buvo rusų, arba rusų okupuotoje dalyje, o vėliau pabėgo į Švediją. Tai priklausė nuo to, ar jie bėgo gegužio mėn. 8 d. prieš, ar po vidurnakčio. (Vokietijos kapituliacija).

Dar mažiau buvo žinoma viešumai, kad Užsienių Reikalų Ministerija rudenį primi nė rusų pasiuntinybei Stockholme, užklausdama, kada bus atsiimti internuotieji.

Internuotieji pabaltiečiai buvo gerai apie tai painformuoti. Jie turėjo ryšių su Pabaltijo pabėgėlių organizacijomis Švedijoje ir žinojo, jog išdavimas artinasi. Tuo pačiu laiku, kai jie paskelbė streiką, pabaltiečiai kreipėsi į karalių, į įvairias švedų įstaigas, vakarų pasiuntinybes ir Raudonąjį Kryžių.

Lagerio streikui vadovavo dr. Elmars Eichfuss-Atvars (Latvis). Švedų lagerio šefui buvo įteiktas raštas, kuriame buvo pranešta, jog bado streikas buvo pirmas ženklas pasyvaus pasipriešinimo. Streikuo tojai pareiškė, kad jei daugiau negu ginkluoti vyrai, nepriklausą švedų lagerio sargybai arba rusų reprezentantas įžengs į lagerį, tai visi nusirengs ir sudegins rūbus. Sekantis pasyvaus pasipriešinimo ženklas — jie prisiriš su spygliuota viela prie medžių ir lovų ir pagaliau įvykdys svižudybę visomis galimomis priemonėmis.

„Mes geriau badausime ligi mirties, negu būsime išduoti" — buvo sakoma pabaltiečių pakartotinuose atsišaukimuose.

SEIMO BALSAI PRIEŠ IŠDAVIMĄ

Bado streikas Ranneslatte sukėlė didelį susijaudinimą. Jau penktadienį, lapkričio 23 d. kilo seime dideli debatai, kur reprezentantai visų partijų, išskyrus komunistų, pasisakė prieš išdavimą. Vienok valdžia laikėsi savo nusistatymo ir Užs. Reikalų Ministeris Unden tarp kitko paaiškino, jog pabaltiečių **tautos nepasirodė pri brendusios prie nepriklausomybės.** Penktadienį buvo viešai paskelbta, jog rusų laivas „Cuban" jau pakeliui atsiimti inter nuotųjų ir laivo atplaukimas Trelleborgan buvo numatomas pirmadienį. Švedų vadžios paskelbimas apie būsimą išdavimą buvo skaitomas internuotųjų lageriuose.

PABALTIEČIAI MELDŽIASI

Lagerio sargyba tuo metu jau buvo sustiprinta. Pirmieji 65 lauko policininkai į Eksjo atvyko penktadienį. Didelė dalis ka riško garnizono stovėjo kaip antraeilė sar gyba, apsupusi lagerį. Spygliuotų vielų tvora sudvigubinta. Stiprūs prožektoriai apšvietė barakus nakties metu. Streikuojantieji pabaltiečiai susirinkdavo du kartu per dieną maldos valandėlei, giedodami „Dievas yra mūsų prieglauda". Penktadienį priėmė Komuniją. Įvykiai plėtėsi labai greit.

KARIŠKA TELEGRAMA KARALIUI ŠEŠTADIENIS, 24 LAPKRIČIO

Ranneslatto vokiečiai pradėjo bado streiką 12 val. Eksjo gyventojai išreiškė savo simpatijas gėlių siuntimu į lagerį tiek, jog ištuštėjo krautuvės. Karininkai, puskarininkiai Ing 2 ir I 12 telegrafuoja karaliui. Jie pareiškia savo lojalumą ir paklusnumą, bet pasisako, jog jų sąžinė neleidžia jiems pravesti „gėdos veiksmo, dalyvaujant būsiančiame išdavime". (Du pulkininkai buvo nubausti). Evakuotųjų traukinys atvyksta į Eksjo.

SEKMADIENIS, 25 LAPKRIČIO

Nakties metu vokiečiai iškabina milžiniškus plakatus su tekstais **„Būkit žmoniš ki, nužudykite mus! Mūsų gyvenimas dabar yra baigtas. Sveikinimai mūsų šeimoms!"**

MALDOS BAŽNYČIOSE — „KRAUJO VESTUVĖS" LAGERYJE

Teismo dieną Eksjo prikimštoje bažnyčioje vyksta pamaldos. Laikomos pamaldos ir daugelyje kitų krašto bažnyčių už internuotus. Prie vokiečių lagerio tarp vie no internuotojo vokiečio ir danų mergaitės, kuri pažinojo vokietį jau prieš karą, o dabar surado jį Eksjo, įvyksta „karo lauke" jungtuvės, „atšvenčiamos" sužieduotuvės tarp kito vokiečio ir vienos Eksjo mergaitės.

Jungtuvių aktas įvyksta pilką lapkričio dieną. Kunigas John Stahle atlieka jungtuvių apeigas, dalyvaujant spaudos atstovams. (Vieninteliai liudininkai). Jungtuvės pasibaigia dramatišku epilogu, kai tuo pačiu laiku, vokietis jaunavedys, apkabinęs savo žmoną, perpjauna sau rankos gyslas. Jis kruvinas nugabenamas į ligoninę.

NAKTIES SUSITIKIMAS TURGAUS AIKŠTĖJE DEMONSTRACIJOS SOSTINĖJE

Naktį įvyksta susirinkimas Eksjo turguje. Žinioms plintant, susirenka minia žmonių. Kunigas Stahle savo kalboje, tarp kitko, pasako:

„Mes nenorime, kad dėmė paliktų mūsų tautoje, kurios niekuomet nebegalima bus nuplauti".

Telegramoje karaliui buvo pasisakyta, jog „Teisė ir humaniškumas nugalės internuotiems bus suteikta pagalba ir nuraminimas". Prie Stockholmo pilies susirenka didelis žmonių susibūrimas, su daug žinomų vyrų ir moterų. Delegacijai buvo duota pirmenybė vykti pas kronprin cą. Demonstracijos vyksta prie Užs. Reik Min. viešbučio.

PIRMADIENIS, 26 LAPKRIČIO

Naujas susirinkimas turguje dienos metu. Fabrikai ir krautuvės uždarytos. Dvasiškis Gustaf Brodin, FCO-pirmininkas Bernhard Carlsson, ponia Helga Sjostrand, vyr. mokyt. David Philipsson ir pulk. leitn. Karl Warnberg kalba ir čia pat suredaguoja telegramą.

Nepaprastas posėdis pilyje. O.B. reikalauja telegrafiškų instrukcijų ir valdžios observatorių, nes jis sakosi bijas švedų nuostolių.

Bado iškankinti pabaltiečiai gabenami į ligoninę. Šiurpūs gandai apie masines savižudybes Eksjo. Apytikriai 20 baltų bu vo nugabenta į ligoninę, trys iš jų dėl savižudybės, o likusieji bado iškankinti. Laikraščių atstovai, — maždaug 30 žurnalistų, atvyksta į Eksjo ir jiems buvo leista sutikti pabaltiečių lagerio reprezentantus. Dr. Eichfuss 4 dieną badaujas, daro antžmogio įspūdį. Jis įrodinėja: — **„Mes nesa me jokie kareiviai, mes kariavome prieš nacizmą, lygiai kaip ir prieš komunizmą, mes ieškome laisvės Švedijoje, kaip politiniai pabėgėliai".**

Žinia, kad laivas „Cuban" pasivėlavo, ir transportas atidedamas, sukėlė naujų vilčių lageryje. Karinė apsauga sustiprinama A6 rekrutais ir T4 slaugymo personalu.

ANTRADIENIS

Badas palaužia pabaltiečius. Gydytojai Birger Strandell ir Gunnar Inghe, kurie buvo valdžios įpareigoti gydytojais eksper tais Eksjo mieste, aiškina, jog 40 procentų pabaltiečių yra beveik be sąmonės, apa tiškai guli ir nebereaguoja į šviesą. Dr. Eichfuss vis dar energingai veikia.

TREČIADIENIS

Užs. Reik. ministeris Unden praneša sovietams, jog bet koks transportas neįmanomas. Gydytojai konstatavo, jog pabaltiečių internuotųjų sveikata neleidžia jų išvežti. Dauguma jau pervežti į ligoninę.

KARALIUS GUSTAF PRAŠO. STALINO — NE!

Oficialiai buvo pranešta, jog karalius Gustav V jau sekmadienį kreipėsi pas generalissimus Staliną, pageidaudamas atidėti pabaltiečių išdavimą vieniems metams. Atsakymas buvo neigiamas. Apie 100.000 švedų prašė pabaltiečių užtarimo įvairiomis formomis, tarp kitų 700 gydytojų, juridinių junginių ir Raudonojo Kryžiaus augščiausioji valdyba.

Latvių vaistininkas nusižudo, įsmeigdamas peilį į krūtinę. Daktaras Eichfuss pri ima spaudos atstovus vakare. Vis dar gajus, bet su įdubusiu veidu. Jis apgailestau ja tautiečio mirtį, pasisako ,jog jis 6-ių parų bėgyje miegojo tik 10 valandų ir jog streiko frontas yra nepalaužiamas. Tie, kurie pervežti į ligoninę, tęs streiką ten.

Radio aparatai išnešami iš vokiečių lagerio. Lankymasis ir dovanų įteikimas jau uždrausta. „Cuban" atplaukęs antradienį, stovi Trelleborgo uoste.

NELAUKTAS IŠKRAUSTYMAS. LAIKRAŠTININKAI APGAUTI

Spaudos būstinei tyčia ar netyčia buvo pranešta, kad su vokiečių lageriu bus panašiai, kaip ir su pabaltiečių. Atseit, internuotieji turėtų būti pervežti į ligonines. Žurnalistai jau rengėsi pertraukti darbą. Kaikurie jų išvyksta, kai penktadienį, 6 val. ryto, buvo ūmai paskelbtas aliarmas.

Auštant, atžygiuoja skaitlingas būrys kariuomenės į Ranneslatt. Kariai, kurių galima buvo priskaičiuoti iki tūkstančio, užima jiems nurodytas vietas. Ligonių slaugytojai ir ambulansai stovi pasiruošę ilgoje eilėje. Skerdykla buvo panaudota kaip perrišimo vieta. Prie Lyckeberg stovėjo transporto traukinys, apstatytas sargyba išilgai bėgių.

Lauko policija, 150 vyrų, su juodais šalmais, stovėjo arčiausiai prie lagerio įėjimo. Viskas buvo smulkmeniškai ir pagal planą parengta. Majoras Grahnberg turįs duoti ženklą įsiveržimui, iššaudamas iš pistoleto. Jis dar lūkuriavo raporto iš kapitono Rosenberg, buvusio lagerio šefo.

RIKSMO ŠAUKSMAS APIE SAVIŽUDYBES

Staiga pasigirsta skrodžiantis riksmas iš lagerio vidaus. Tai buvo aiškus ženklas, jog vokiečiai pakeitė savo vakarykštį pasisakymą dėl pasidavimo be pasipriešinimo. Majoras Grahnberg iššauna, ir tuo

Policija veda be sąmonės pabaltietį, perduoti rusams

pačiu metu policija įsibrauna per lagerio vartus. Pirmasis pusvalandis baisus. Dide lė vokiečių grupė susimeta prie barako sienos, susispaudžia tampriai viens prie ki to, o stipresnieji sudaro aplinkui grandinę. Čia prasideda savižudybės banga. Su peiliais, skut. peiliukais ir visomis priemonėmis vokiečiai žudosi. Kiti ryja aštrius daiktus. Riksmas ir aimanavimai skrodė vėsų rudens orą. Spaudos atstovams buvo leista įvykius sekti nuo lagerio vartų. Taip pat buvo leista įeiti į patį lagerį tik po du. Apskritai didesnė Ranneslatto dalis buvo uždaryta. Vienok Eksjo gyventojai susirinko sargybinių užnugaryje. (Sargybiniai sudarė grandines). Juos atviliojo ambulansų žviegiančios sirenos.

POLICIJA ARDO GRANDINĘ

Savižudybės bangą nutraukia policija, įsibraudama vidun. Policija ardo besiginančių grandinę, laukiniai mušdama su su šautuvų buožėmis. Viens po kito krenta nuo buožių smūgių besiginą grandinėje. Kiti pasiduoda. Prieš barakus pasibaisėtinas vaizdas: sužeistieji ir pusgyviai nebesipriešina. Kariniai sanitarai ir Raudonojo Kryžiaus personalas atliko fantastišką darbą. Iškankinti ir sužeisti vokiečiai buvo sukrauti ant neštuvų ilgoje eilėje. Visiems buvo pasiūlyta šilto pieno ir bulkučių. Pradžioje, jie atsisakė. Tačiau vienas jų susigundė ir siektelėjo... Badas nugalėjo. Nekantrios rankos tiesėsi p bulkučių ir šilto pieno, kurie padarė stebuklą! Stebėtinai reitai dauguma jų atgavo šiek tik savo jėgų. Dauguma ėjo, kiti buvo nešami į traukinį...

„MOTIN, MOTIN"...

Visi turėjo pereiti valdžios paskirtą gydytojų kontrolę, kad nustačius, kurie gali būti transportuojami, kurie bus pervežami į ligoninę. Vienas karys, pereidamas traukinį, pamatė, jok kapitonas Kohn sėdėjo su įsmeigtu peiliu krūtinėje. Jis priklausė prie tų vokiečių, kurie vėliau buvo operuoti ir ilgesnį laiką gydėsi Eksjo ligoninėje.

Policija turėjo sunkų uždavinį: reikėjo sustabdyti savižudybės bangą. Kaikurie policininkai elgėsi nusikalstamai brutaliai, vesdami iškankintus belaisvius į traukinį. Aš pats buvau liudininkas, kai vienas policininkas kirto per veidą ir šaukė — „laikyk snukį"! — 17-kos metų berniukui, kurs beviltiškai verkdamas šaukė „motin, motin"!..

KETVIRTADIENIS 29 LAPKRIČIO

Eksjo sulaikė kvėpavimą. Pabaltiečių lageris iškraustytas priešpiet. Visi likusieji buvo perkelti į ligonines, Pietų ir Vidur. Švedijoj. Dr. Eichfuss apleido lagerį paskutinis. Gavęs telefono numerius visų ligoninių, kur tik pabaltiečiai buvo iškelti, tikslu palaikyti su jais kontaktą. Vokiečių būklė blogėja greitai. Susirinkusiai spaudai neleidžiama aplankyti lagerio. Gydytojai davė akivaizdžių liudininkų parodymus. Jie aiškina, jog pusės vokiečių būklė sunki. Vien tiktai 20 galėjo sėdėti. Dauguma gulėjo lovose. Kapitonas Kohn praneša švedų lagerio šefui, kad joks priešinimasis nebebus toliau daromas.

MENAS ATSUKTI NUGARĄ

Kai valdžios observatoriai — teismo patarėjas O. Soderstrom ir miesto sekretorius Invar Lindell, per sekančią spaudos konferenciją užprotestavo, jog policija panaudojo daugiau jėgos, negu reikėjo, taip pat paaiškino vienas žinomas Malmo žurnalistas, kurs labai aktyviai dalyvavo pagalbos darbe okupuotai Danijai, — tai mums, spaudos žmonėms, belieka konstatuoti, jog valdžios atstovai parodė pavyzdį, nepaprasto sugebėjimo atsukti nugarą.

18 val. transporto traukinys išvyko tiesiog į Trelleborgą, kur išduotieji buvo per sodinti į „Cuban" laivą.

Tuo pasibaigė vienas dramatiškiausių epizodų Eksjo miesto istorijoje.

102 vokiečiai gulėjo Eksjo ligoninėje, bet ir jie vėliau buvo išduoti. Pabaltiečiai, kurių didelė dauguma buvo ligoninėse tęsė bado streiką dar labai ilgai. Dr. Eichfuss pradžioje palaikė ryšius su likusiais internuotais iš Ulriceham sanatorijos, kur jis pats gulėjo. Jis vėliau ragino visus val gyti, jei jų sveikatos stovis rimtai pablogėjęs. Po kurio laiko dr. Eichfuss perkeltas į kitą ligoninę, kur jis buvo visiškai izoliuotas. Jam neleista skaityti laikraščių, uždrausta palaikyti ryšius su vietos žmonėmis.

ATSILIEPIMAS PER RUSŲ RADIJĄ

Naujų Metų (1946) dieną daug pabaltiečių atiduota į rusų laivą. Nemaža pabaltiečių, taip pat dalis vokiečių, pravedant naujus tyrinėjimus, buvo priskirti atidavimo kategorijai, kurių pagal teisybę nereikėjo išduoti. Tie Eksjo gyventojai, kurie anksčiau susitiko Dr. Eichfuss, tą dieną vėl jį matė ir galėjo konstatuoti, kad jis jau buvo visai palaužtas vyras. Matyt, jo nervai nebepakėlė to ilgo izoliavimo ir visų išgyvenimų. Visa tai pa aiškino ir jo pasisakymas prieš Švediją, kai jis kalbėjo iš Sovietų Rusijos radijaus. Tačiau yra ir tokių liudininkų, kurie tvirtina, jog tai buvęs ne Dr. Eichfuss bal sas. — Taip aprašė „Smalands Dagblad" laikraščio bendradarbis anuos tragiškuosius įvykius.

* * *

Visa eilė kitų Švedijos laikraščių taip pat nenutylėjo šios tragiškos sukakties. Populiariausias švedų dienraštis „Dagens Nyheter" savo vedamajame „Gėdos dešimtmetis" dar kartą iškelia tą klausimą ir kaltininkams nesigaili karčių žodžių. „Kas dabar yra atsakingas už tai, kas įvyko?" — klausia dienraštis ir be abejojimo, kaltina 1945 m. koalicinę švedų vyriausybę. Laikraštis toliau kaltina socialdemokratų Per Albin Hansson vyriausybę: „Naujoji Per Albin Hansson vyriausybė, gi ypač jos užsienių reikalų ministeris Undenas yra labiausiai atsakingi. Ko alicinei vyriausybei nebuvo aišku, ką tas jo nutarimas reiškė, o šis nutarimas neprivalėjo būti pagrindu pačiam grąžinimui įvykdyti. Atsakingumo klausimo supratimas didžia dalimi priklausė ir nuo drauge vengiančio, drauge klaidinančio ir brutalaus užsienio reikalų ministerio grąžinimo motyvavimo. **Jo elgimasis šiame reikale, kaip ir iš viso pačiame grąžinimo procese, yra gėdos dėmė visoje švedų užsienio politikoje".**

KĄ VEIKIA AMERIKOJE SENI ŽMONĖS

Žinia, kad Amerikoje seni žmonės nepageidaujami. Ir vis dėlto jų yra Ameriko je apie 14 milijonų, vyrų ir moterų, kurie persirito per 65 metus. Jų eiles padidina kasmet nauji 400.000.

Sveikatos departamento žiniomis, šitų žmonių pajamų 40 procen. tebėra uždarbis. Apie 3 milijonai tebedirba ir išlaiko ne tik save, bet ir savo žmonas, kurios tesitrūsia tik namų ruošoje.

Dalis to amžiaus žmonių gauna pensijas iš savo buvusių darbdavių. Tokių apie 1 mil.

Dalis gauna pajamų iš procentų, dividentų, rentų, draudimo. Tokių esą apie trečdalis visų tų, kurie yra per 65 metus.

Apie 5 mil. pajamas gauna iš socialinio draudimo ir keletas šimtų tūkstančių pensijas gauna iš vyriausybės.

Apie pusė tokių žmonių turi savo namelius.

EUROPOS LIETUVIS — THE LITHUANIAN WEEKLY. Redaguoja Br. Daunoras. Redakcijos ir Administracijos adresas: 1/2, Ladb oke Gardens, London, W.11. Tel. PAR 2470. Redakcija rankraščius taiso ir trumpina savo nuožiūra. Prenumeratos kaina: metams — 35 šil., 6 mėn. — 20 šil. Dolerio kraštuose — 6 dol. metams. Skelbimai — spaudos eilutė arba jos vieta 1 šil. Atskiras numeris 1 šil. Leidžia — Lietuvių Namų Akc. Bendrovė. Leidimo Tarybą sudaro — DBLS-gos Centro Valdyba ir Europos Lietuvių Bendruomenių Pirmininkai: Vokietijoje — Pr. Zundė, Prancūzijoje — E. Turauskas, Belgijoje — P Sekmokas, Šveicarijoje — A. Paulaitis, Švedijoje — J. Pajaujis, Italijoje — kun. V. Mincevičius, Danijoje — A. Bričkus, Austrijoje — Msgr. K. Razminas, D. Britanijoje — M. Bajorinas.
Printed and Published in Gt. Britain by the Lithuanian House Ltd., 1/2 Ladbroke Gardens, London, W. 11. Telephone: LADbroke 1186